

FEHÉRVIRÁG

PORTUGÁL
NÉPMESÉK

FEHÉRVIRÁG

Portugál népmesék

Válogatta, fordította és az utószót írta Boglár Lajos

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1959

A KÉT HAZUG

Coimbra

Élt egyszer két fivér, nagyon szegények voltak, nem tudták, hogyan tegyenek szert egy kis pénzre. Egyszer az idősebbik így okoskodott:

– Öcsém, eszembe jutott valami: menjünk világgá és pénzért hazudozzunk. Egyikünk előremegy, aztán majd jön a másik és igazolja az előbbinek szavait.

Megállapodtak, mit hazudnak, s egymás nyomában elindultak.

Megérkeztek egy országba, s az elől járó fiú beszélni kezdett, hogy nagy újságot tud, de csak pénzért hajlandó elárulni.

Nagy tömeg gyűlt össze, hogy megtudják az újságot.

– Olyan országból jövök, ahol hétkarú gyerekek született.

Az elcsodálkozó emberek fizettek neki, ő pedig folytatta útját.

Néhány kétkedő elhatározta, elmegy arra a bizonyos földre, hogy ellenőrizték a hírt; megjelent a másik fivér, s azt állította, ő is onnan jön. Kérdezték tőle, látta-e a hétkarú gyereket.

– A hétkarú csecsemőt nem láttam, de egy száradó hétujjú ingecskét igen.

– Hát akkor igaz, amit hallottunk – s ez a fiú is pénzt kapott az emberektől.

Fivére egy másik országba érkezett, ott meg ezt kérdezték tőle:

– Azt mondják, távoli országban malom van egy fenyőfán.

– Nézzék, én csak annyit láttam, hogy egy ember liszteszsákkal mászik egy fenyőfára.

– Ó, hát akkor igaz, amit hallottunk – mondták a becsapott emberek és sok pénzt adtak a fivéreknek; ők meg tovább mentek, hogy lóvá tegyék az embereket.

A HANGYA MEG A HÓ

Coimbra

Egy hangya lábát megfogta a hó.

– Hó! Te oly erős vagy, hogy megfogod a lábam!

– Én olyan erős vagyok, hogy a nap is megolvast – válaszolta a hó.

– Nap! Te oly erős vagy, hogy megolvastod a havat, mely megfogja a lábam!

– Olyan erős vagyok, hogy a fal is utamat állja! – válaszolta a nap.

– Ó, fal! Te oly erős vagy, hogy útját állod a napnak, mely megolvastja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy engem az egér is átrág – válaszolta a fal.

– Ó, egér! Te olyan erős vagy, hogy átrágod a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvastja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy a macska is felfal – válaszolt az egér.

– Ó, macska! Te olyan erős vagy, hogy felfalod az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvastja a havat, mely fogja a lábam!

– Olyan erős vagyok, hogy megharap a kutya – válaszolt a macska.

– Ó, kutya! Te olyan erős vagy, hogy megharapod a macskát, mely felfalja az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvastja a havat, mely megfogja a lábam!

– Olyan erős vagyok, hogy bottal vernek – válaszolt a kutya.

– Ó, bot! Te olyan erős vagy, hogy megütöd a kutyát, mely megharapja a macskát, mely felfalja az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvastja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy a tűz is megéget engem – válaszolt a bot.

– Ó, tűz! Te olyan erős vagy, hogy megégeted a botot, mely megüti a kutyát, mely megharapja a macskát, mely felfalja az egeret,

mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvasztja a havat, mely fogja a lábam!

– Olyan erős vagyok, hogy a víz is elolt engem – válaszolt a tűz.

– Ó, víz! Te olyan erős vagy, hogy eloltod a tüzet, mely megégeti a botot, mely megüti a kutyát, mely megharapja a macskát, mely felfalja az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvasztja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy lenyel az ökör – válaszolt a víz.

– Ó, ökör! Te olyan erős vagy, hogy megiszod a vizet, mely eloltja a tüzet, mely megégeti a botot, mely megüti a kutyát, mely megharapja a macskát, mely felfalja az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvasztja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy megöl a mészáros – válaszolt az ökör.

– Ó, mészáros! Te olyan erős vagy, hogy megölöd az ökröt, mely megissza a vizet, mely eloltja a tüzet, mely megégeti a botot, mely megüti a kutyát, mely megharapja a macskát, mely felfalja az egeret, mely átrágja a falat, mely útját állja a napnak, mely megolvasztja a havat, mely fogja a lábam.

– Olyan erős vagyok, hogy elvisz a halál – válaszolt a mészáros.

FEHÉRVIRÁG

Coimbra

Volt egyszer egy király, nagyon szerette a szerencsejátékokat. Leggyakrabban egyik bizalmas szolgájával játszott. Egy napon rengeteget vesztett, már a koronája volt a tét, de a szolga azt is elnyerte. A szolgát majd szétvetette az öröm. De nem soká tartott öröme, mert egyszer csak váratlanul megjelent két galamb, csőrükbe kapták a koronát és elrepültek.

Elmondta ezt a szolga a királynak, ő meg így szólt:

– Ha visszaszerzed a koronámat, tiéd a leányom.

A királylányt Fehérvirágnak hívták. Anyjával, a királynéval együtt varázsló volt. Az anyja varázsereje hajnaltól éjfélig hatott, Fehérvirág pedig éjjel-nappal tudott varázsolni.

Amikor Fehérvirág tudomást szerzett a korona sorsáról, galambbá változott és elrepült a palotából. Csak akkor akart hazatérni, ha visszaszerezte apja koronáját.

A király szolgája elment, hogy megkeresse a koronarabló galambokat. Már jó ideje kutatott eredménytelenül; felkereste az Esőországot, hátha megtud valamit a galambokról. Egy öregasszonyt talált ott, aki az Eső anyjának mondta magét. A szolga elbeszélte, mi járatan van, az öregasszony beküldte a házba, hogy várja meg a leányát. Néhány pillanat múlva a lány meg is érkezett s így szólt:

– Anyám, ide belépett valaki, mert embervér szagát érzem.

– Nem tévedsz, lányom – válaszolt az anyja – a király egyik szolgája van itt, meg szeretné tudni, nem láttál-e kél galambot, csőrükben a királyi koronával?

– Nem, de talán a Szél komám látta őket, hiszen ő szinte mindenütt megfordul – válaszolt az Eső.

Elment a szolgáló Szélországba. A Szél otthonában várakozott, s nemsokára meghallotta a hazatérő süvöltését. A Szél az Esőhöz hasonlóan válaszolt, ám ezt is hozzátette:

– Előlem minden nyílást és ablakot betapasztanak, így hát semmit se tudok a galambokról; de a Nap bizonyára tud róluk, mert

a madarak mind nagyon szeretik őt.

Útnak eredt a szolga Napországba, évekig tartott, amíg a levegőn s a felhőkön át, céljához ért. Alighogy megérkezett, a Nap rögtön megjelent előtte és így szólt hozzá:

– A galambokat Madárországban keresd. Épp most raknak fészkel az ellopott koronába. Szállj fel a lovamra és menj oda, várd meg, míg a galambok ki nem repülnek, vedd magadhoz a koronát s meglátod: a madarak királya azonnal felajánlja szárnyát, hogy a gazdádhoz, a királyi palotába repülj.

Fölpattant a szolgáló a Nap lovára, és minden úgy történt, ahogy a Nap mondotta. A szolga visszatért a koronával a palotába, és a király így szólt hozzá:

– Nem tudom mindjárt hozzád adni a leányomat, mert galambbá változott, de ha feleségül akarod venni, először teljesítened kell parancsomat. Látod a palota előtt azt a mezőt?

– Látom, uram királyom.

– Jól van; megparancsolom hát neked, hogy máról holnapra vedd be búzával, keltesd ki, arasd le, készíts belőle lisztet, süss belőle kenyeret és hozd elém, ha készen lesz.

A szolga nagyon szomorúan ment el, úgy gondolta, lehetetlen annyi mindent meglennie. De hirtelen megjelent előtte Fehérvirág és így szólt:

– Mindent tudok, atyám parancsa ne aggasszon, minden rendben meglesz.

Már állt is a vetés a mezőn, és nemsokára Fehérvirág meg a szolga learatta; ezután lisztté őrölték a búzát, dagasztottak és kenyeret sütöttek. Fehérvirág a szolga lelkére kötötte, hogy vigye egy tálcán apjához a kenyeret és minduntalan mondogassa:

– Ki kér a meleg kenyérből, ki kér a meleg kenyérből?

Csodálkozott a király, amikor mindent készen látott, és megkérdezte a szolgától:

– Itt járt Fehérvirág?

– Én nem láttam őt, ő sem látott engem.

– Jól van, de ha neked ekkora hatalmad van, csak akkor kapod meg a leányomat, ha ott a távolban látható nagy sziklákat ide, a palota mellé hordod.

Nagyon szomorúan távozott a szolga, de azonnal megjelent előtte Fehérvirág és így szólt hozzá:

– Ne törődjél semmivel, csupán atyám ne tudja meg soha, hogy én segíték neked.

Reggel, amikor a király felébredt, a palotát sziklák vették körül; megkérdezte hát a szolgától:

– Itt járt Fehérvirág?

– Én nem láttam őt, ő sem látott engem.

Így a király:

– Még mindig nem adom a leányomat, csak ha a tengert a palotám elé hozod.

Megjelent Fehérvirág a szolga előtt és így szólt:

– Fogd ezt az üveget, vér van benne, az imént vettem a karomból. Csepegtesd a palota köré és meglátod: tüstént tenger veszi körül az épületet. Azonban nagyon vigyázz, egyetlen csepp vér se hulljon rád, mert ez bizony veszedelmes lehet.

A szolga egész éjszaka a palota körül járt és csepegtette a vért. Tenger keletkezett a cseppek helyén, a víz emelkedett, és reggelre a palota már csak egy szigeten állott. Ekkor Fehérvirág a palota ablakaihoz köttette a hajókat.

A szolga csepegtetés közben elfelejtkezett Fehérvirág figyelmeztetéséről, és az egyik ujjára vér hullott, az meg rögtön leesett.

Hajnalban a király felébredt és látta, hogy minden parancsát teljesítette a szolga. A királynő azonban így szólt:

– Lehetetlen, hogy nem járt itt Fehérvirág.

Jött a szolga és így felelt:

– Én nem láttam őt, ő sem látott engem.

A király, látva, hogy nincs teljesíthetetlen parancsa, így szólt a szolgához:

– Mihelyt leányom visszatér a palotába, feleségül veheted.

Abban a pillanatban ott termett Fehérvirág. A király kérdésére, hogy szerelne-e bizalmas szolgájának felesége lenni, a leány igennel felelt.

Még aznap megtartották az esküvőt. Fehérvirág megszabadult a bűvölettől, visszaváltozott emberré, de varázslói hatalma azután is megmaradt.

Amikor az ifjú házások este lefekvéshez készülődtek, Fehérvirág észrevette, hogy ágya felett egy hajszálla kötött kard leány így szólt férjéhez:

– Látod ezt a kardot?

– Látom.

– Ez a bizonyíték, hogy apám meg akar ölni bennünket; menekülnünk kell hát, de sem éjfél előtt, sem éjfél után nem mehetünk, ugyanis éjfélig anyám élhet varázserejével és megtudná, merre megyünk. Éjfélkor pedig apám jön, hogy megöljön bennünket. Éjfél előtt semmi esetre sem, hanem pontban éjfélkor elmenekülünk. Menj, fogd be a gondolat-gyors lovakat, senki sem érhet utol. Ha csak a szélvész-gyors lovakkal haladnánk, nem lenne jó, mert azokat utolérhetik.

A szolga azonban tévedésből a szélvész-gyors lovakat fogta be, de Fehérvirág ezt nem vette észre. A megbeszélte órában elindultak.

Amikor a király a szobájukba lépett, hogy megölje őket, észrevette, túljártak eszén. A királyné így szólt:

– Hajnal előtt ne indulj, mert addig varázsserőm nem használhatom. De mihelyt megvirrad, fogasd be a gondolat-gyors lovakat, és lehetővé teszem, hogy utolérd a menekülőket.

Hajnalban útra kelt a király, és hamarosan feltűntek a távolban a fiatal házások. Fehérvirág is észrevette apját és így szólt férjéhez:

– Apámat látom a messzeségben; minket követ, de ne aggódjál. A lovak földdé változnak, a lónyereg kertté, én egy kövér fejes salátává, és te leszel a kertész. Apám meg fogja kérdezni tőled: járt-e itt Fehérvirág? Te meg így felelsz: tessék a salátából, darabja 20 réis. ^{1}

Abban a szempillantásban Fehérvirág parancsa szerint minden átváltozott. Odaért a király és Fehérvirág felől érdeklődött; a kertész úgy válaszolt, ahogy Fehérvirág kiiktatta. A király megismételte a kérdést, de a kertész az előbbi választ adta.

Tovább haladt a király, mindenütt a menekülők után kutatva. Mikor látták, milyen messze jár, visszaváltoztak eredeti alakjukba és futva tovább menekültek. Jó távolságot megtettek már és ismét észrevették a királyt. Fehérvirág így szólt:

– Megint látom atyámat, de ne törődjél vele. A lovak átváltoznak kápolnává, a szerszám oltárrá, én az egyik szentté, te pedig a

sekrestyés leszel és az ajtóban miséhez csengetsz.

Tüstént átváltozott minden, és a sekrestyés a kápolna kapujában csengetett a misére. Odaérkezett a király és megkérdezte:

– Láttad erre Fehérvirágot?

– Ha misét akar hallgatni, éppen arra csengetek.

– Nem miséről kérdeztelek, hanem Fehérvirágról és férjéről, erre kellett ellovagolniok.

A sekrestyéstől mindig ugyanazt a választ kapta.

A király belépett a kápolnába; meglátta a szentet és úgy tetszett neki, hasonlít Fehérvirághoz, de többet nem tudott meg, ezért tovább indult, keresésükre.

A kápolna, az oltár, a szerit és a sekrestyés régi alakjukat öltötték fel. Tovább futottak, mindig attól rettegtek, hogy felfedezik őket. Azonban a király nem fáradt el és újra észrevette őket. Fehérvirág így szólt a férjéhez:

– A lovakból tenger, a szerszámokból bárka lesz, belőled révész, belőlem pedig a csónak körül úszkáló hal.

Odaérkezett a király és megkérdezte a csónakost:

– Láttad erre Fehérvirágot?

– Ha csónakázni akar, dagály van, most lehet. – A hal eközben ott ficáinkolt a csónak oldalán vagy a vízben.

Látva a király, hogy hasztalan keresgél, visszatért a palotába és elmesélt mindent a királynénak, aki így válaszolt:

– Nézd, a kert a lovakból és a szerszámokból alakult, a kertész a te vőd, a saláta pedig Fehérvirág volt. A kápolna megint csak a lovakból, a szent meg Fehérvirágból, a sekrestyés pedig a férjéből lett. A bárka, a csónakos és a hal szintén őbelőlük alakult. Ura vagyok ismét minden hatalmamnak, s ez nagyobb a lányoménál, ezért most odamegyek, meglátom mit tehetek.

Kiment a királynő a tengerparthoz és még mindent úgy talált, ahogy a király mondta. Ekkor így szólt:

– Minden és mindenki változzon vissza, és mivel nincs több befolyásom a lányomra, megparancsolom, egészen felejtse el a házasságát, és a férje is felejtse el őt, és soha többé ne emlékezzenek rá, mi történt.

Abban a pillanatban mindez teljesült: egészen elfelejtették egymást. Fehérvirág visszatért az atyai házba, férje pedig világgá

ment. Évek teltek el, és egyik se emlékezett a másikra. Ebben az időben meghalt a királyné és a király is; Fehérvirág egyedül maradt s elhatározta, férjhez megy. Már kitűzték a menyegző napját, amikor Fehérvirág férje tudomást szerzett erről. Ekkor kezdett visszaemlékezni a történetekre és elhatározta, elmegy a palotába, ahol Fehérvirág készülődik az esküvőjére.

Az úton találkozott egy galambpárral, azok aztán a legapróbb részletekig elmesélték a készülődést és felajánlották: akármire van szüksége, segítségére lesznek.

Amint Fehérvirág palotájához ért, jelentkezett szolgának; a hercegnő menyegzője miatt szükség volt szolgákra, ezért azonnal felvették.

Már mindnyájan az asztalnál ültek, hercegek, hercegnők, a királyi család tagjai és mindazok, akiket a menyegzőre meghívtak. A drága ruhákba öltözött, rengeteg ékszerrel és briliánszal felékített jegyesek az asztalon foglaltak helyet. Az új szolga nagy tortát készített a menyasszonynak és éppen felszolgálással foglalatoskodott. Az étkezés végén, amikor a tortára került a sor, az szétnyílt, és hirtelen kirepült belőle egy galambpár, megmártották magukat az asztal közepén a víztartóban, majd a fürdő után Fehérvirághoz repültek. A hím ekkor így szólt párjához:

– Mondd csak, nem emlékszel, hogy apád elvesztette szerencsejátékon a koronát és te nyerted el, azután jött két galamb és elrabolták?

– Nem emlékszem semmire – válaszolt a párja.

Erre a hím emlékeztette mindarra, ami Fehérvirággal és a férjével történt. Az elbeszélés során a galamb jelezte válaszaival, hogy emlékezni kezd, és vele együtt Fehérvirágnak is eszébe jutottak a történetek. A vacsora végén pedig felállt az asztaltól és így szólt:

– Mindenre emlékszem már, és ha férjem még életben van, jöjjön, egyedül őt szeretem.

Ekkor a galambok elrepültek, és az asztalnál felszolgáló férfi kérdezte Fehérvirágot, megismeri-e. A leány e szavakkal ölelte meg:

– Csak hozzád megyek feleségül; atyám koronája már a tiéd volt, ismét a tiéd lesz, és te leszel a birodalom királya.

Fehérvirág második vőlegénye nagyon szomorúan távozott, de a leány elhatározását tiszteletben tartotta.

A FEHÉR NYULACSKA

Coimbra

*Volt egyszer egy nyulacska,
Kiment a kertjébe,
Kelkáposzta leveléből
Főzné meg a levesét.*

Mikor a fehér nyulacska visszatért a kertből, belülről zárva találta az ajtót. Kopogott.

– Ki az? – kérdezték bentről.

A nyulacska így válaszolt:

*– Én vagyok a nyulacska,
A kertből jövök épp,
Megfőzném a leveském.*

Belülről így válaszoltak:

*Én meg bakkecske vagyok,
Neked ugrom, megdöflek,
Darabokra léplek szét.*

A nyulacska nagyon szomorúan tovább ment és egy ökörral találkozott. Így szólt hozzá:

*– Én vagyok a nyulacska,
A kertben jártam,
Hogy a háznál
Megfőzzem a leveském.
De amint odaértem,
Ott találtam bakkecskét,
Nekem esne, megdöfne,
Darabokra tépne szét.*

Az ökör így szólt:

– Én félek, nem megyek oda.

Tovább ment a nyulacska, találkozott egy kutyával és megszólította:

– *Én vagyok a nyulacska...*

– Én félek, nem megyek oda – válaszolt a kutya.

Továbbállt a nyulacska és találkozott egy kakassal, neki is elmondta:

– *Én vagyok a nyulacska...*

– Én félek, nem megyek oda – válaszolt a kakas.

A nyulacska még szomorúbb lett és már nem reménykedett a hazatérésben, amikor egy hangyával találkozott. Az megkérdezte:

– Mi a bajod, nyulacska?

– *A kertben jártam...*

Válaszolt a hangya:

– Odamegyek, megnézem, mit tehetünk.

Elindultak kettesben és megzörgették az ajtót; bentől így szólt a bakkecske:

– *Ide senki sem lép be,
Itt lakik a bakkecske,
Nektek ugróm, megdöflek,
Darabokra téplek szét.*

Válaszolt a hangya:

– *Én vagyok a szorgos hangya,
Kiszedem a beledet,
Kifúrom a hasadat.*

Elmondván ezt, a hangya bemászott a kulcslyukon, megölte a bakkecskét, kinyitotta az ajtót a nyulacskának, és megfőzték a leveskét. Attól fogva a fehér nyulacska meg a szorgos hangya mindig együtt élt.

A KANÁLFARAGÓ

Coimbra

Élt egyszer réges-régen egy kanálfaragó; messzi erdőbe szokott járni a kanálnak való fáért. Egy napon épp egy vén gesztenyefából akart vágni egy darabot, amikor a fatörzsön észrevett egy nagy üreget. A kanálfaragó kíváncsi volt, vajon mi lehet odabenn? Ám alig lépett be, hirtelen egy elvarázsolt mór jelent meg előtte és félelmetes hangon így szólt:

– Bemerészkedtél palotámba, hát megparancsolom, amint hazatérsz, hozd el nekem azt, amit először megpillantasz! Ha nem teljesíted, három napon belül meghalsz!

A kanálfaragó hazaindult három gyönyörű leányához és kiskutyájához, mely mindig a kapuban várta a gazdáját. Ezen a napon azonban másként történt, a kapuban legidősebb leánya állott. Az apa könnyezve mesélte, mi minden történt vele, és kérte leányát, teljesítse a parancsot, különben a mór megöli őt, és akkor a lány meg a húgai támasz nélkül maradnak.

A leány felkészült az útra. Megölelte húgait és elindult a mór palotájába. Ne törődjünk most a kanálfaragóval s két leányával, hanem nézzük meg, mit csinált a mór a legidősebbel. Amint a leány megérkezett, a mór átnyújtotta neki a palota szobáinak kulcsát; a nyakába pedig finom aranylánccal egy olyan szoba kulcsát akasztotta, ahova tilos volt belépnie. Ha megszegi a parancsot, mondta a mór, meghal.

Egy napon a mór elment hazulról. A boldogtalan leányt furdalta a kíváncsiság: vajon mi lehet abban a szobában! Benyitott és rengeteg levágott fejű embert látott. Elborzadva zárta be ismét az ajtót, a kulcsot pedig visszaakasztotta a nyakába. A mór hazatért s mikor ránézett a leány nyakára, a kulcon vérnyomot látott. Szó nélkül levágta a szerencsétlen leány fejét, majd bevitte testét a tiltott szobába.

Térjünk vissza a kanálfaragóhoz. Elment a mórhoz és leánya felől érdeklődött; a mór így felelt:

– Hozd el második leányodat, hogy együtt legyen nővérével, aki szomorúan vágyakozik húga után.

A kanálfaragó elvitte második leányát is, és az nemsokára szintén nővére sorsára jutott. A kanálfaragónak már csak egy leánya maradt, de amikor a mór megparancsolta, vigye el azt is, az apa teljesítette a kérést. Mihelyt megérkezett, a mór ugyanúgy figyelmeztette a leányt, mint a nővéreit.

A leány belépett a halottak szobájába és megpillantotta lefejezett nővéreit. Testük még nem hűlt ki, s a leány elhatározta, hogy feléleszti őket. A teremben állt egy szekrény, a szekrényben pedig vérrel teli kis üvegek sorakoztak. Két üvegről nővérei nevét olvasta le. Megfogta levágott fejüket, testükhöz illesztette s a vért a nyakukra öntötte; a két leány azonnal életre kelt. Utána lelkükre kötötte, meg ne szólaljanak, ő majd megtalálja a módját, hogyan térhetnek haza apjukhoz. Nővérei figyelmeztették, tisztítsa meg a kulcsot, hogy a mór rá ne jöjjön tetteire.

A mór hazatért és semmi gyanúsat nem észlelt. Nagyon megszerette a leányt aki lassan uralma alá hajtotta. Egy napon megkérte a mór, vigyen egy hordó cukrot apjának, hiszen olyan szegény. A mór megígérte, hogy megteszi. A leány a hordóba helyezte egyik nővérét majd megkérte a mór, siessen, ne álljon meg útközben, ő majd tekintetével követi a kilátó tornyából.

A leány megmondta nővérének, útközben mondogassa: „jól látlak” – hadd higgye a mór, a leány beszél hozzá a toronyból. A mór elindult s a leány mindig mondogatta:

– Jól látlak, jól látlak.

– Gyönyörű szemek, mi mindent láttok, futnom, futnom kell... – felelt a mór és szaladt, szaladt, míg az apa házához nem ért. A hordót otthagyta és visszatért a palotába.

Napok múltán a leány újabb hordót küldött apjához s így hazajuttatta másik nővérét is. Már csak ő maradt ott, ám az ő hazatérése nehéznek látszott. Azonban ravasz lány volt, és jó ötlete támadt. Csinált egy szalmabábút, felöltöztette a maga ruhába és a toronyba helyezte. Megmondta a mórnak, siessen, mert a toronyból nézni fogja, s utána ő maga bújt a hordóba. Az úton egyre mondogatta:

– Jól látlak, jól látlak.

– Gyönyörű szemek, mi mindent láttok, futnom, futnom kell.

Így kerültek vissza a leányok apjuk házába. A mór pedig hazatért a palotába, felmászott a toronyba, s abban a hitben, hogy a leányt találja ott, megölelte a szalmabábút. De abban a pillanatban lezuhant és menten szörnyethalt.

A palota meg a gesztenyefa is eltűnt, mert mindkettő varázslat műve volt.

A MACSKA FARKA

Coimbra

Volt egyszer egy macska, elment a borbélyhoz, hogy borotválja meg. A borbély így szólt a macskához:

- Sokkal szebb lennél, ha a farkad rövidebb lenne.
- Hát akkor vágj le belőle egy darabkát – válaszolta a macska.

A borbély így is tett, s a macska elment, de útközben eszébe jutott:

- A farkam a borbélynál maradt. Visszamegyek, elkérem tőle.

Visszament a borbélyhoz:

- Add ide a farkamat, különben ellopom az egyik borotvát

A borbély nem adta oda, így a macska elvitte tőle a borotváját

A macska tovább ment és meglátott egy halaskofát akinek nem volt kése a hal felbontásához. Így szólt hozzá:

- Fogd ezt a borotvát.

Kis idő múlva visszatért a kofához:

- Add vissza a borotvát különben ellopom az egyik haladat

A halaskofa nem adta vissza a borotvát ezért a macska elloptott egy halat tőle.

Még messzebb meglátott egy molnárt aki egy darab száraz kenyéren rágódott Megszólította:

- Vedd el ezt a halat

Később visszafordult és így szólt a molnárhoz:

– Add vissza a halamat, különben ellopok tőled egy szakajtó lisztet.

Mivel a molnár már megette a ludat, a macska ellopta tőle a szakajtó lisztet.

Találkozott egy tanítónővel is, aki nem adhatott uzsonnát a kislányoknak, mert nem volt mit, így szólt hozzá:

- Nesze ez a szakajtó liszt, kásának.

De később megbánta és visszafordult a tanítónőhöz:

- Add vissza a lisztemet, különben elveszek tőled egy kislányt.

Elvitte a kislányt és találkozott egy mosónővel, azt meg így szólította meg:

– Te egyedül mosol, itt van ez a kislány, ő majd segít neked.

Otthagytta a kislányt, de később visszament és visszakérte; mivel nem kapta meg, ellopott egy inget.

Tovább ment és meglátott egy hegedűkészítőt, akinek nem volt inge. Így beszélt hozzá:

– Te szegény ördög: nincsen inged, vedd fel ezt

Míg a hegedűkészítő magára vette az inget, a macska ellopott egy hegedűt és fölmászott egy fára. Ott fenn hegedült és így énekelt:

*Borotva lett a farkamból
Halacska lett borotvából,
Lisztecske lett halacskából,
Leányka lett lisztecskéből,
Ingecske lett leánykából,
Hegedű lett ingecskéből,
Frum, fum, fum,
Így megyek az iskolába.*

PÖTTÖM JANCSE

Coimbra

Élt hajdan egy ember, volt neki három fia. Nagyon szegény volt és egy napon így szólt fiaihoz:

– Fiaim, itt az ideje, hogy világgá menjete, szerencsét próbáljate. Ha meghalok, semmit sem tudok rátok hagyni.

A fiúk hát búcsút mondtak apjuknak. Már messze jártak és egyszer csak a gonosz török király udvarához érte, s ott éjszakai szállást kérte. A király parancsot adott: engedjék be őket a palotába és feküdjenek a három királylány ágyába; fejükre pedig húzzanak ezüst sisakot. A sisak azért kellett, hogy amikor a fiúk elalszanak, a király levágja sisakos fejüket.

Késő éjszaka, a legfiatalabbik, Pöttöm Jancsi (így hívták, mert nagyon kicsi volt) felkelt s levette saját és fivérei fejéről a sisakot, majd a királylányok fejére helyezte. Utána a három fivér kiszökött a palotából s így megmenekülte a biztos haláltól

Éjszaka a török király a leányok ágyához ment s a három sisakos fejel levágta; azt hitte, a fiúkat öli meg.

Már jó messzire jutottak, amikor Pöttöm Jancsi így szólt fivéreihöz:

– Most el kell válnunk, mindenki maga próbáljon szerencsét.

Pöttöm Jancsi egy király palotájába ment és kérte, fogadják fel szolgának. A király megtele kertesének, és ő oly ügyesen dolgozott, hogy a király őt kedvelte legjobban szolgálai közül. A többi szolga mindjobban irigykedett rá s egy alkalommal elmentek a királyhoz, elmondták: Pöttöm Jancsi azzal kérkedett, hogy a török király párna alatt őrzött pénztárcáját is el tudja lopni. A király magához rendelte Pöttöm Jancsit és elmonda neki, mit hallott a szolgálaktól; a fiú nem tagadta, sőt hozzátette:

– Adjon nekem felséged egy hajót, elmegyek a török király udvarába és megmutatom, mit tudok.

Pöttöm Jancsi útra kelt A török király palotájához érve, átmászott a falon. Majd az ablakon át bejutott a királyhoz, kihúzta az alvó feje alól az erszényt és gyorsan elinalt

A török király papagája így rikácsolt:

– Hé, király! Nézd csak, Pöttöm Jancsi viszi az erszényedet!

A király az ablakhoz ugrott, de a fiú már messze járt. A király még utánakiáltott:

– Visszatérsz-e, Pöttöm Jancsi?

– Visszajövök, de vissza ám! – És roppant boldogan vitte az erszényt király urához.

Napok múltán mesélték a királynak, hogyan hetvenkedett megint Pöttöm Jancsi: akár a török király csörgős takaróját is ellopja. A király ismét megkérdezte Pöttöm Jancsitól, igazat mondott-e? Pöttöm Jancsi visszatért a török udvarba, ellopta a király takaróját és elfutott. A papagáj rikácsolt:

– Hé, király, hé, király, nézd Pöttöm Jancsit, viszi a csörgős takaródat!

A török az ablakhoz lépett és utánakiállott:

– Visszatérsz-e, Pöttöm Jancsi?

– Visszajövök, visszajövök.

Pöttöm Jancsi megérkezett s elvitte gazdája palotájába a takarót. Bátorságával egyre jobban kivívta a király rokonszenvét.

A szolgák megint a királyhoz fordultak s elmesélték Pöttöm Jancsi újabb állítását: azt mondta ugyanis, hogy még a papagájt is el tudja lopni a török királytól. Amint ezt Pöttöm Jancsi meghallotta, felkészült az útra és elindult. Sikerült ellopnia a papagájt, hiába kiabált a madár útközben:

– Ide nézz, király, elrabolt, elvisz engem!

Pöttöm Jancsi szintén így kiabált:

– Ide nézz, király, elvisz engem, elrabolt.

Alighogy a palotába ért, új feladatok vártak reá. Azt mondták a királynak, Pöttöm Jancsi még a török királyt is el tudná rabolni, idehozná a palotába. Ekkor a király így szólt hozzá:

– Ha valóban idehozod nekem a török királyt, királyi hercegnő, a leányom lesz a feleséged!

– Adjon felséged nekem egy seregre való embert, néhány hajóval, és Pöttöm Jancsi megmutatja, mit tud – válaszolta.

Már készen álltak az útra; Pöttöm Jancsi szerzett egy nagy boroshordót és elindultak a török királyhoz. Megvárta, amíg a király álomra nem szenderült, aztán becsavarta az ágytakaróba. Kimászott

vele az ablakon, betette a hordóba és a sereg élén elvitte zsákmányát király ura udvarába. A király akarata szerint rögtön megtartották a menyegzőt. Nagy ünnepségeket tartottak, majd Pöttöm Jancsi az apját és fivéreit is a palotába hozatta és magas udvari tisztséget adott nekik.

Így szól a mese, aki nem hiszi, járjon utána!

A FELFUVALKODOTT CSIBE

Coimbra

Volt egyszer egy felfuvalkodott csibe; egy dombocskán kapingálva talált egy pénztárcát és így szólt:

– Elviszem a királynak.

Csőrébe fogta a pénztárcát és útra kelt.

Egy folyóhoz ért és mivel nem tudott átkelni rajta, így szólt hozzá:

– Te folyó! Állj meg, hadd menjek át!

A folyó azonban nem hallgatott rá, így a csibe kiitta az egész vizet.

Tovább ment és azon az úton egy rókát talált; azt is megszólította:

– Engedj tovább mennem.

A róka nem mozdult, ezért, a csibe őt is megette.

Tovább mendegélt és egy fenyőfával találkozott:

– Állj félre, hogy elmehessek – szólt a fához.

Mivel az sem húzódott félre, a csibe lenyelte.

Később egy farkassal találkozott, majd egy bagollyal, és mindkettőt megette.

A király palotájához érve azt mondta, beszéde van a királlyal, és átadta neki a pénztárcát. A király tüstént parancsot adott: helyezték a csibét a baromfiudvarba és nagyon jól bánjanak vele.

A felfuvalkodott csirke, alighogy ott találta magát, énekbe fogott:

Kikériki!

Pénztárcámat

Hopp ide ki!

Amikor látta, hogy nem hozzák, kiengedte a lenyelt rókát, és az minden tyúkot felfalt.

Jelentették a királynak, mi történt, és ő megparancsolta: zárják be a felfuvalkodott csibét a pohárszékbe. A parancsot teljesítenék, de a felfuvalkodott csibe tovább énekelt:

Kikériki!
Pénztárcámat
Hopp ide ki!

Kérését nem teljesítették, ezért; kiköpte a fenyőfát, és így minden pohár összetört.

Akkor a király megparancsolta: zárják a lóistállóba, de a csibe tovább énekelt:

Kikériki!
Pénztárcámat
Hopp ide ki!

Kieresztette a farkast, és az megette a lovakat.

A király parancsára most olajoshordóba dugták. A csibe kiengedte a baglyot, és az megitta az olajat.

A király már nem tudta, mitévő legyen, végül parancsot adott: gyűjtsanak be a kemencébe, vessék a tűzbe a csibét. De ez még odabenn is rikácsolt:

Kikériki!
Pénztárcámat
Hopp ide ki!

És ekkor kieresztene a folyót. A palota szinte már egészen víz alá került, amikor a király megparancsolta: adják vissza a pénzt a csibének és küldjék el, hogy ki ne eressze az egész folyót.

A csibe meg csőrében fogta a pénztárcát és ismét útra kelt.

AZ ÖRÖKSÉG

Coimbra

Volt egyszer egy apának két fia. Egy napon a fiatalabb így szólt:

– Atyám, add ki a részemet, világgá megyek, szerencsét próbálok.

Apjától megkapta az anyai örökség reá eső részét, és elment messzi földekre.

Telt-múlt az idő, de a fiút nem kísérte a szerencse, csupán örökségének hágott nyakára, elhatározta hát, hazatér atyjához.

Szülőföldjére érve, mindjárt meghallotta, hogy apja időközben elhalálozott, fivére pedig palotává alakította házukat és ott dorbézolással tölti napjait. A fiú elment fivéréhez, elmesélte, hogyan élt eddig; a fivére így vélekedett:

– Nem tudok rajtad segíteni, apánk mit sem hagyott rám. Neked ez az öreg doboz jutott, apánk kérte, ne nyissam ki.

A fiú átvette atyai örökségét és elment más vidékre. Útközben kíváncsi lett a dobozra és kinyitotta: pöttömnyi néger gyerek ugrott ki belőle e szavakkal:

– Parancsolj, uram!

– Parancsolom, hogy adj nekem egy palotát. Minden berendezéssel, kocsikkal, szolgáló lakájokkal.

Alighogy kimondta, máris minden kívánsága teljesült: igencsak boldogan édegelt a fiú a palotájában, mely a királyénál is szebb volt. Egy napon fivére azt üzenete, hogy meglátogatja. Nagy ünnepségekkel fogadta fivérét, aki azt tudakolta, miként szerzett magának ily rövid idő alatt ennyi mindent.

– Az atyai örökségből.

– De hiszen csupán egy öreg dobozt örököltél – válaszolt a fivére.

– Úgy van, valóban, de ebben a dobozban rejlik a titok.

Fivérének sikerült ellopnia a dobozt, és azonnal megszólalt a kis néger:

– Parancsolj, uram.

– Parancsolom, hogy fivérem palotája tűnjön el, ő pedig kerüljön börtönbe. Palotám ezerszer szebb legyen, mint az övé volt.

Minden ügy történt, ahogy parancsolta, utána pedig a fivér így szólt a kis négerhez:

– Parancsolom, hogy egy gróf leánya legyen a feleségem, én pedig grófi címet kapjak!

Minden úgy történt, ahogy kívánta. A dobozt, hogy el ne lopják, sohasem adta ki kezéből, éjjel pedig feje alatt tartotta.

A börtönbe vetett fivérnek volt egy kutyája és egy macskája. Amikor tudomásukra jutott gazdájuk fogsága, elmentek hozzá a börtönbe. Ott megtudták, hogy a gróffá lett fivér ellopta gazdájuktól a dobozt. Elhatározták: elmennek a palotába és visszaszerzik. Át kellett kelniük a tengeren, ezért tökhéjből csónakot készítettek. A palotához érve megtudták, hogy a gróf alváskor feje alatt tartja a dobozt. A kutya így szólt a macskához:

– Én bemászom az ágy alá, te pedig a konyhába mész, ecetbe mártod a farkadat és a gróf orra alá tartod. Ha felemelkedik tüsszenteni, én kihúszom alóla a dobozt, aztán usgyi, elszaladunk!

Így is tettek és mihelyt kijutottak a palotából, beszálltak a csónakba és elhajóznak. Ám találkoztak az egerek hajójával, és az egerek, amikor kettőjüket meglátták, felvonták harci lobogójukat, ők békés szándékkal voltak, nem bántották az egereket, hanem elmesélték nekik, mi járatban vannak. Az egerek így szóltak:

– Ha segítségetekre lehetünk, csak hívjatok.

– Köszönjük – hangzott a kutya és a macska búcsúszava.

Már majdnem útjuk céljához értek, amikor vitatkozni kezdtek, melyikük vigye el a dobozt gazdájukhoz. Addig-addig cibálták a dobozt ide-oda, míg bele nem ejtették a tengerbe. Megszeppent ám most a kutya és így szólt:

– Gyere elő, halkirály.

Tüstént megjelent egy nagy hal:

– Itt vagyok, mit kívánsz?

– Úton vagyok a macskával, és egy dobozt hoztunk magunkkal, de a tengerbe ejtettük, és csak Fenséged segíthet rajtunk.

– Nem tudok a ládáról, de rögtön hívom alattvalóimat, talán ők tudnak róla valamit.

Sok hal csődült össze, és egy törött lábú langusztja megszólalt:

– Én láttam azt a dobozt, íme bizonyosságul a törött lábam, ugyanis éppen ráesett a doboz.

A halkirály parancsára a rák elment és elhozta a dobozt. A kutya meg a macska ezer köszönetét mondott, majd gazdájukhoz indultak a börtönbe. Megegyeztek, hogy a dobozi ketten, a hátukon viszik.

Gazdájuk sugárzott az örömtől, kinyitotta a dobozt s így szólt a kis négerhez:

– Tűnjön el a börtön, palotám szemben álljon a fivéremével, és a királylány legyen a feleségem.

Minden így történt, utána pedig elment fivéréhez:

– Tönkretehetnék, de nem bántlak, inkább megosztom veled a vagyonomat, és máttól kezdve jó barátok leszünk.

Majdnem elfelejtettem: a kutya meg a macska drágakövekkel ékített színarany nyakörvet kapott, és még ma is élnek, ha meg nem haltak.

BÁBELTORNYA

Coimbra

Élt egyszer egy halász, volt három leánya. Egy napon, amikor a tengerből kihúzta hálóját, nagyon nehéznek találta, de nagy ámulatára csak egy óriási hal feküdt a hálóban. Amikor ki akarta emelni a halat, meg jobban elcsodálkozott, mert az megszólalt:

– Hozd el nekem a legidősebb lányodat, különben soha többé nem fogsz halat és egész, életedben szerencsétlen leszel.

A halász nagyon szomorúan tért haza és mindent elmesélt leányának. A leány azonnal kész volt vele menni, nem akarta, hogy az apja szerencsétlen legyen őmiatta. A halász elvitte a leányát a halhoz; a következő napokon, amikor halászott, mindig megjelent ugyanaz a hal és kérte a halász másik két leányát is.

A hal mindhárom leányt megkapta és nagy gazdagságot juttatott a halásznak. Ha néha puszta kedvtelésből kivetette hálóját, csakis ő fogott halat.

Nem sokkal ezután a halász fiúgyermek apja lett. A kicsi gyorsan nőtt és hamarosan ifjúvá serdült. Már gyermekkorában hallott róla, hogy apja a gazdagságát leányai eladásából szerezte. A fiatalember e szavakkal állt az apja elé:

– Gyermekkorom óta hallom, hogy volt három nővérem, és apám eladta őket cserébe ezért a gazdagságért.

Apja ekkor elmesélte a történetet, a fiú pedig elhatározta: elmegy és megkeresi őket. Apja hasztalan próbálta lebeszélni, a fiú ragaszkodott elhatározásához.

Rengeteget gyalogolt, s egyszer csak három verekedő legény került útjába. Szétválasztva őket, megkérdezte, miért veszekednek?

– Fivérek vagyunk és nemrégén elvesztettük apánkat, aki ezt a csizmát, ezt a köpenyt és ezt a kulcsot hagyta ránk örökségül. Mindenikünk a csizmát szeretné, ezért kaptunk hajba – hangzott a válasz.

A halász fia érdeklődött, mire valók ezek a dolgok, és azt a választ kapta, hogy a csizma bárhová elviszi gazdáját, a köpeny láthatatlanná teszi viselőjét, a kulcs pedig mindenféle zárat kinyit.

A fiú azt mondta, megvásárolja a tárgyakat. A fivérek beleegyeztek, tengernyi pénzt kaptak, és így véget ért a veszekedésük. A fiú azonnal felhúzta a csizmát és így szólt:

– Csizma, vigyél legidősebb nővérem házához.

Így is lett. Száraz lábbal átkelt a tengeren és megpillantott egy roppant gazdag palotát. Nővére azonnal megjelent előtte; megcsodálta a jövevényt és megkérdezte, kicsoda, meg hogyan került ide:

– Fivéred vagyok – válaszolt a fiú.

– De nekem nem volt fivérem.

– Amikor apánk eladott téged, még nem volt, mert én azután születtem.

A lány nagyon örült a hímek, de aggódott is:

– Én a Halkirály felesége vagyok, és ha ő itt talál, még megöl téged.

– Ne aggódjál, néném, magamra terítem köpenyemet és láthatatlanná válók.

A Halkirály hazaérkezőit és nagy zajjal belépett feleségéhez. A lány elmesélte neki, hogy itt járt a fivére, de ő elbújtatta, mert félt, hátha a férje megöli. A Halkirály azt mondta, nagyon szeretné megismerni a fiút, nem fogja bántalmazni.

A fiú előjött, és a király így szólt hozzá:

– Elmehetsz és ha valami hajba kerülnél, mondd: tűnj elő, Halkirály!

A fiú e szavakkal hagyta el nővére házáat és mondta:

– Csizmám, vigyél a középső *nővérem* házához.

Így is lett. Ott minden éppen úgy történt, mint a másik nővérénél, azzal a különbséggel, hogy a ház ura a Rozmárkirály volt; a király ordítózva tért haza és búcsúzóul egy nagy halat adott a fiúnak e szavakkal:

– Ha bajba kerülsz, szólíts engem!

Azután a fiú a legfiatalabb nővéréhez ment, aki a Madárkirály felesége volt. Ott éppúgy történt minden, mint a másik nővéreinél. A Madárkirály búcsúzóul egy tollat adott szárnyából a fiúnak és lelkére kötötte: ha bajba kerülne, csak hívja őt.

A fiú örült, hogy találkozott nővéreivel és sok ajándékot kapott tőlük. Elhatározta, hogy visszatér apjához. Útközben azonban

eltévedt és hosszú bolyongás után egy hatalmas tornyot pillantott meg. Kérdezte, miféle torony az. Azt válaszolták neki:

*Ez a Bábeltornya itten,
idejön, rab lesz itt benn.*

A fiú kíváncsiságtól hajtva, így szólt a csizmájához:

– Vigyél engem a toronyba.

Abban a pillanatban ott találta magát. És mekkora volt megdöbbenése, amikor szeme elé tárult a ragyogó termeket megtöltő tengernyi kincs!

Ment, mendegélt, egyre járta a termeket, egyszer csak egy csodaszép kisleányra bukkant. A kisleány rendkívül boldogan fogadta a jövevényt és azon nyomban beleszeretett. A fiú kérdezte, mit csinál itt, a leány pedig így válaszolt:

– Már hosszú ideje, varázslat révén kerültem a toronyba. Egy örökösen jajgató öregember van itt velem, néha olyan rettenetesen a fájdalmai, hogy az ember szíve megszakad.

A fiú tanácsára a kisleány – bár félt – odament az öreghez és megkérdezte, miért szenved. Az öreg, akit még nagyobb félelem fogott el, ilyen szavakkal válaszolt:

– Elmesélek neked mindent, mert látom, érdekel a sorsom, és tudom, hogy az égvilágon senki sem tud behatolni ebbe a toronyba. A tengerben van egy nagy láda: amiatt kell szenvednem. Ha csak egy halacska is hozzáér a ládához, olyan szörnyű fájdalmakat érzek, hogy inkább a halált választanám, és mégsem akarok meghalni. A láda belsejében egy nagy hal úszik, a halban egy oroszlán van, az oroszlánban egy madár, a madárban pedig egy tojás. Ha ezt a tojást a homlokomon széttörök, meghalok; de amíg a tojás idejutna, olyan sokat kellene szenvednem, hogy nagyon félek a haláltól.

A leány mindezt elmesélte a fiúnak, az meg azonnal a láda keresésére indult, hogy magához vegye tartalmát. Ehhez felhasználta sógorai segítségét is. A ládát a három fivértől vásárolt kulccsal nyitotta fel. Megszerezte a tojást, ott termett az öregnél és odavágta a homlokához. Az öregember eközben akkorákat ordított, hogy ég és föld beleremegett.

Az öregember meghalt, a fiú feleségül vette a leányt és hazavitte apjához. Azután hazahozta nővéreit is, és mindnyájan együtt éltek.

nagyon gazdagon és nagyon boldogan.

A MAJOM FÁJA

Coimbra

Egyszer a majom egy olajfa tetején ült és gránátalmát evett.

Történt egyszer, hogy az almából földre esett egy mag az olajfa mellé, és kis idő múlva kikelt egy gránátalmafa. Mikor a majom meglátta a terebélyes fát, elment az olajfa gazdájához és így szólt hozzá:

– Vágd ki az olajfádat, hogy az én gránátalmafam fejlődhesen.

– Nem az én dolgom – válaszolt a gazda.

Elment a majom a bíróhoz is és azt mondta neki:

– Kötelezd az embert, vágja ki az olajfáját, hogy nőhessen a gránátalmafam.

– Nem az én dolgom – válaszolta a bíró.

Elment a majom a királyhoz és így szólt hozzá:

– Király, parancsold meg a bírónak, kötelezze az embert, vágja ki az olajfáját, hogy nőhessen a gránátalmafam.

– Nem az én dolgom – válaszolta a király.

Elment a majom a királynőhöz:

– Királynő, bánjál rosszul a királlyal, hogy parancsolja meg a bírónak...

– Nem az én dolgom – válaszolta a királynő.

Elment az egérhez:

– Egér, rágd szét a királynő ruháját, hogy bánjon rosszul a királlyal...

– Nem az én dolgom – válaszolta az egér.

Elment a macskához:

– Hé, macska, edd meg az egeret, ha szét nem rágja a királynő ruháját...

– Nem az én dolgom – válaszolta a macska.

Elment a kutyahez:

– Te kutya, harapd meg a macskát, hogy az egye meg az egeret, ha szét nem rágja...

– Nem az én dolgom – válaszolta a kutya.

Elment a bothoz és azt mondta neki:

- Bot, üsd meg a kutyát, hogy a kutya harapja meg a macskát...
- Nem az én dolgom.

Elment a tűzhöz:

- Tűz, égesd meg a botot, hogy üsse meg a kutyát...
- Nem az én dolgom.

Elment a vízhez:

- Te víz, oltsd el a tüzet, ha meg nem égeti a fát...
- Nem az én dolgom.

Elment az ökrökhöz:

- Te ökör, idd meg a vizet, hogy az oltsa el a tüzet, ha...
- Nem az én dolgom.

Elment a mészárosához:

- Mészáros, vágd le az ökröt, ha meg nem issza a vizet...
- Nem az én dolgom.

Elment a halálhoz:

- Halál, vidd el a mészároshoz, ha le nem vágja az ökröt...

A halál elment s már vitte volna a mészároshoz, de az így szólt:

- Ne vigyél el, levágom az ökröt.
- Ne vágj le, megiszom a vizet – mondta az ökör.
- Ne igyál meg, eloltom a tüzet – mondta a víz.
- Ne olts ki, elégetem a fát – mondta a tűz.
- Ne égess el, megütöm a kutyát – mondta a bot.
- Ne üss meg, megharapom a macskát – mondta a kutya.
- Ne harapj meg, megeszem az egeret – mondta a macska.
- Ne egyél meg, szétrágom a királynő ruháját – mondta az egér.
- Ne rágd szét a ruhámat, összeveszem a királlyal – mondta a királynő.

– Ne vesszél össze velem, parancsot adok a bírónak – mondta a király.

– Király, ne adj parancsot, én magam kötelezem az embert – mondta a bíró.

- Bíró, ne vess börtönbe, kivágom az olajfát – mondta az ember.

És az ember kivágta az olajfát, a majom pedig vígan élt a gránátalmafájával.

RABIL

Coimbra

Egy jómódú gazdának volt egy nagyon hűséges legénye. A gazda nyugodtan rábízta mindenét. A legény őrizte a marhacsordát, köztük Rabilt, a gazda kedvenc ökrét is. Egy napon a gazda próbára akarta tenni a legény hűségét és elküldte hozzá egyik leányát: mondja a legénynek, ha megöli Rabilt, a felesége lesz. A szépséges, sudár termetű lány többször meglátogatta a legényt a mezőn, akinek bizony megtetszett a leány. A leány egyszer így szólt hozzá:

- Ha akarod, hogy a feleséged legyek, öld meg Rabilt!
- Kisasszony, meghalok, ha nem lesz a mátkám, de akkor sem ölöm meg édesapja kedvencét, Rabilt.
- Öld meg és mondd apámnak, hogy holtan találtad.
- Nem volnék képes ilyesmire.

A leány erősködött, a fiúban pedig nőtt a szenvedély, és már majdnem beadta a derekát.

„Mit tegyek? – szólt magában. – Ha a gazdámnak hazudott, megbántom, ha bevallom az igazat, nem adja hozzám a leányát; meg tudnám-e ölni Rabilt és be tudnám-e vallani gazdámnak az igazságot?”

Egy karóra ráhelyezte gazdája köpenyét és kalapját, és mintha előtte állna, ilyen szavakkal fordult hozzá:

- Gazdimon, te erős és jó vagy, nem önszántamból öltem meg Rabilt!

Ezt háromszor megismételte és akkor kifakadt:

- Nem, nem tudom megtenni! Inkább epesszen el a szenvedély a széparcú gazdaleány után!

E szavakra a gazda előbújt rejtekéből:

- Jól van, kiálltad a hűségpróbát! Neked adom leányom kezét, Rabilt pedig megöljük, és ökörpecsenyét eszünk az esküvői lakomán!

AZ ÖREG QUERECAS

Algarve

Volt egyszer három nővér, igen szegényesen éltek, mert nehéz munkából tartották el magukat. Egy ház volt a tőszomszédságukban, de abban nem lakott senki, mert onnét esténként sikoltozás és kiabálás hallatszott. A három nővér meg akarta takarítani a lakbért s elhatározták, engedélyt kérnek, hogy oda költözhessenek. A legfiatalabb leány, aki a legbátrabb is volt közülük, a legfelső emeleten kapott szobát. Egyik este, alighogy lefeküdt, kiáltást hallott:

– Leesem!

– Hát essél! – válaszolta a leány. A tető egyik nyílásából leesett egy láb. Aztán ismét felhangzott a kiáltás:

– Leesem!

– Hát essél! – ismételte a leány, s így apránként egy emberi test részei estek a szobába, s egyszer csak egy ősz hajú vénember állt a leány előtt. A jövevény a leányhoz lépett:

– Nem félsz tőlem?

– Nem.

– Jól teszed, te vagy az első és egyetlen ember, aki nem retteg, ha megpillant. Bátorságod elismeréséül, íme, neked adom ezt a tarsolyt. Ha valaha is bajba kerülsz, csak ennyit mondj: „Álljon elő az öreg Querecas.”

A tarsolyból sohasem fogyott ki a pénz, s így a három nővér pazar kényelemben éldegélt. A legfiatalabb leány, bár éjszakánként jól bezárta az ajtót, úgy érezte, mintha valaki bebújna az ágyába. „Hátha az öreg Querecas” – gondolta, ezért egy kissé undorodott. Hogy megbizonyosodjon, egyik éjjel hirtelen világosságot gyújtott: az ágyban mellette feküdt egy szép szál legény! A látvány annyira elámíttotta, hogy a viaszgyertya az alvó fiatalember arcába csöpögött. A fiú rögtön felébredt:

– Ó, te szerencsétlen, megtörted a varázst! Pedig már majdnem lejárt az időm! Most aztán soha többé nem láthatsz!

A kisleány sírdogált s még jobban kétségbeesett, amikor észrevette, hogy gyermeket vár. Eszébe jutott a segítség:

– Álljon elő az öreg Querecas!

– Máris itt vagyok és jól tudom, miért hívatsz. Hibádat csak egy módon teheted jóvá. Itt van három gombolyag, kövesd a fonalak végét. Akárhová jutsz is, kérj szállást éjszakára.

A leány szomorúan hagyta el nővéreit, de hát csak így segíthetett az elvarázsolt fiatalemberen. Ment, mendegélt, hosszú idő múlva egyszer csak egy palotához ért, melyet gazdag kert övezett. Belesett a kulcslyukon s egy teremben sok asszonyt látott; pompás menyasszonyi kelengyét és kis csecsemőruhát varrtak. Nem mert bekopogni, ezért körbe járta a palotát. Megtalálta a kertészt és szállást kért tőle.

– Tudod te, kinek a házában kérsz nyugvóhelyet? – kérdezte a kertész.

– Csak azt tudom, hogy nagyon fáradt vagyok. Könyörülj meg rajtam.

A kertész megsajnálta a leányt és helyet szorított neki a szérű egyik sarkában. A leány holtfáradton ledőlt és szinte abban a pillanatban világra hozott egy gyermeket. A helyiség azonnal egy gazdagon díszített, kényelmes szobává alakult.

A kertész másnap arra járt, megdöbbsent a látványtól; azonnal a királynőhöz sietett és közölte vele az eseményt. A királynő hamarosan megtekintette a csodát, és megpillantva az újszülöttet, felkiáltott:

– Szűzmáriám! Kinek a fia ez a gyermek?

A leány szégyellte magát, mert nem tudott rögtön választ adni. Zavarában elmesélte az öreg Querecas esetét.

– Ez a kisfiú tökéletes mása az én gyermekemnek, aki eltűnt, s azóta nem tudok róla semmit – emlékezett a királynő, ezután magával vitte a leányt a palotába. Az újszülöttet megmosdatta s amikor levetkőztette, jelet látott a hátán. Közelebbről megnézte: akkor meg egy kis lakatot látott kulccsal. Ki akarta nyitni, de inkább a gyermek anyját kérte, forgassa meg a kulcsot a zárban. Alighogy a leány a lakathoz ért, az szétpattant, és abban a szempillantásban megtört a varázs: a királyfi állt előtte, aki a bátor és jólelkű leánynak köszönhette szabadságát. Nemsokára meg is házasodtak.

A VAGYON MEG A SZERENCSE

Algarve

Egy szegény ember fát vágott az erdőben. A fát a faluban szokta eladni és abból tartotta fenn családját. Egyszer csak felbukkant előtte két jóruhas alak és így szólították meg:

– Mi vagyunk a Szerencse meg a Vagyon. Eljöttünk, hogy segítsünk rajtad.

Egymást múlták felül a szolgálatkészségben s így vitatkoztak:

– Csak én lehetem boldoggá, a pénzzel mindent megszerezhet – vélte a Vagyon.

– Többre megy vele, ha szerencsét kap tőlem, még ha nincs is pénze. Különben tegyünk próbát.

– Itt van, fogd ezt a cruzadót^[2], holnap vegyél rajta húst, kenyeret és bort. Aztán ne dolgozzál semmit – mondta a Vagyon.

Az ember boldogan hazasietett. Másnap elment a henteshez és előre odaadta a pénzt. Az üzletben a sok vevő akkora fejetlenséget okozott, hogy végül is a hentes már tagadta, hogy megkapta a pénzt. A szegény ember bánatosan visszatért az erdőbe.

A Vagyon meglátogatta és hallotta, hogyan járt a pénzzel. Haragosan bár, de átadott a szegény embernek néhány aranydobráót^[3] egy tarsolyban. Az ember hazafelé tartott. Egy ragadozómadár felfigyelt a piros báránybőr tarsolyra, megtámadta az embert, kitepte kezéből a tarsolyt és elrepüli. A férfi szomorúan mesélte az esetet a feleségének és másnap visszatért az erdőbe. A Vagyon ismét megjelent, a tarsoly sorsa őt is elkeserítette:

– Egy zsák pénzt kapsz most tőlem, de olyan súlyos, hogy egymagad nem bírod el, ezért ezt a lovat is hozzáadom.

Az ember hálálkodott a jótettért és hazafelé indult. Az ösvény egy mező mellett húzódott, ahol egy kanca legelt. A szegény ember lova megbokrosodott, elszabadult s a kanca után iramodott. Eltűnt a pénzeszsákkal, a szegény ember hasztalan kereste.

Másnap a Vagyon a Szerencséével sétálgatott az erdőben, és mekkora volt megdöbbenése, amikor újból ott találta a szegény embert. Megszólalt a Szerencse:

– Most rajtam a sor, én próbálom boldoggá tenni. Egyetlen krajcárt adok neki. Te szegény ember: itt van ez a krajcár, és vedd meg az első dolgot, ami szemed elé kerül.

Az ember útközben találkozott egy árussal és vásárolt tőle egy botot, amilyennel olajbogyót szoktak verni. Másnap kiment az olajfához és éppen le akart ütni néhány bogyót, hát az egyik ágról lehullott a bőrtarsoly! Hazavitte és elmondta a feleségének, hogyan kerülhetett a pénztárca a fára. Felesége hálából zarándokútra akart indulni, és a házaspár felkerekedett. Egy legelőhöz értek s ott egy ló patanyomát látták. Követték a nyomokat, és egyszer csak előttük feküdt a szegény ember lova, hátán a pénzeszsákkal. Azonnal visszafordultak és boldogan tértek haza.

Életük egyik napról a másikra megváltozott, mert addig a kevés kereset meg a sok gyermek miatt bizony elég keserves volt az életük.

A Vagyon meg a Szerencse azon a helyen sétált, ahol a szegény ember szokott fát vágni; hosszú ideig vártak rá. Végül a Szerencse győztesnek mondta magát:

– Mit mondtam? Nem a sok pénz teszi boldoggá az embert!

ARANYHAJ

Algarve

Egy házaspárnak volt két gyermeke. Nagyon szegények voltak, nem tudták eltartani őket. Egyik este a kisleány ezt hallotta:

– Nem bírunk eltartani ekkora családot, az egyik gyereket meg kell ölnünk.

A kisleány felébresztette nővérét, elmesélte neki, mit hallott, és elhatározták, hogy megszöknek. Éjjel-nappal gyalogoltak. Már jó messze jártak, amikor lepihentek; a kisleány a földre feküdt, s fejét nővére ölébe hajtotta. Megjelent három tündér: meglátták az alvó gyermekeket és a kisleányt hármassal tehetséggel ruházták fel:

*Világszép arca legyen,
ha fésülködik, aranyhaja legyen,
a legszebb ékszer díszítse kezét.*

A kisleány felébredt, és tovább folytatták útjukat. Egy rút öregasszony házához jutottak, áld magához vette őket. Teltek-múltak az évek; egyszer a kisleánynak pénzre volt szüksége: nővére megfésülködött, és a kisleány a városba vitte az aranyhajat. Az aranyműves bizalmatlanul megkérdezte, hogyan jutott az aranyhoz. Nem akarta elhinni, amit a kisleánytól hallott. Elmesélte a dolgot a királynak. A király túszként lecsukatta a fiút, amíg a lány öelötte is be nem bizonyítja tudományát.

Az öregasszony odahaza maradt az aranyhajú leánnyal és elhatározta, hogy a kisleányt halálra éheztesse. A lány már két napja nem evett és kért valami harapnivalót. Csak akkor, ha odaadja egyik szemét, mondta az öregasszony. Hogy éhen ne haljon, hát odaadta. Ismét eltelt két nap, és a szomszéd lány kért az öregasszonytól egy cseppnyi vizet. Csak a másik szeméért kapott vizet, így hát megvakult. Ekkor érkezett a király parancsa: a lányt szállítsák az udvarhoz. Az öregasszony úgy gondolta, jobb lesz, ha ezt a lányt a tengerbe dobja és valamelyik másik lányát viszi el.

A tengerbe dobott lány néhány ruhadarabját a dagály partra vetette. A parti toronyba zárt kisleány egy résen át meglátta nővérét,

összekötözött néhány lepedőt, s a kislány a kötél felmászott hozzá.

Közben az öregasszony a másik lányával közeledett az udvarhoz.

A királyi parancs így szólt: ha a lány nem ad aranyhajat, a kisleány meghal. Amikor a kisleány ezt megtudta, kérte öccsét, szerezzen a toronytől selyempapírt, virágkészítéshez. Megkapták a papírt, és a kisleány, még így vakon is, pompás virágcsokrot készített, és aranyhajjal meg gyöngyökkel díszítette. A kisleány megkérte a börtönőt, adja el valakinek a csokrot, de ne pénzt kérjen érte, hanem két emberi szemet. Mindenki szerette volna megszerezni a csokrot, de a szemét senki nem adta érte. A királyi palotához közeledő öregasszony is meghallotta a dolgot és megvette a csokrot a kisleány két szeméért. A börtönőr elhozta a szempárt, s a kisleány visszanyerte látását.

Eljött a nap, amikor az öregasszony lányát a király elé vitték. Hasztalan fésülködött, egyetlen aranyhajszál sem hullott. A kisleányt már a vesztőhelyre akarták vinni, ám ő megkérte a királyt, adjon neki egy női ruhát, és hozza az aranyhajú lányt, akit az öregasszony meg akart ölni. A ruhát megkapta s a toronyból hozta a kisleányt; ő aztán megfésülködött a király előtt. Mindenkit elámulatott a kisleány szépsége és aranyhaja. A kisleány elmesélte sorsát a királynak, aki megkérdezte, mi történjék az öregasszonnyal.

– Bőréből dobot, csontjaiból pedig kis széket készítsenek!

A HÉTSZÍNŰ LOVACSKA

Algarve

Egy gróf foglyul esett a mórok ellen vívott háborúban. A király elé vitték, döntsön a sorsa felett. A királynak három, ragyogó szépségű leánya volt; kérelték apjukat, tartsa a foglyot a palotában, amíg ki nem váltják. A legidősebbik felkereste a grófot és kijelentette: a felesége lesz, ha a gróf olyasmire tudja tanítani, amit ő eddig nem tudott.

– Megismertetlek a vallásommal. Eljössz velem a birodalmamba, és ott összeházasodunk – válaszolta a fogoly, de a lány nem hallgatott rá. Így történt a második lánnyal is. Nemsokára eljött a legfiatalabb is. Kíváncsian hallgatta a gróf szavait, és megállapodtak, hogy a király tudta nélkül megszöknek.

– Menj az istállóba, ott találsz egy pompás, hétszínű lovacskát. Gyorsabb a gondolatnál is. Éjszaka várj a palota előtt, és együtt megszökünk – mondta a lány.

Így is tettek. A királylány felöltötte mór ruháját s gazdagon felékesítette magát. Csak egyet szőtt, s a hétszínű lovacska máris a gróf szülővárosának közelébe ért.

A város határában, egy homokbánya előtt haladtak el. A gróf leszállt a lóról s kérte a királylányt, várja meg, bemegy a palotájába ruháért, hiszen rabruhában s mór viseletben nem léphetnek be.

E szavakra a királylány könnyekre fakadt:

– Szerelmünkre kérlek, ne hagyj el, tudom, hogy el fogsz felejteni.

– Miért felejténélek el?

– Ha elhagysz, s valaki megölel, többé nem emlékszel rám.

A gróf megígérte: nem engedi, hogy megöleljék, majd elindult. Ám alig ért a palotához, dajkája felismerte, örömeiben hozzárohant és hátulról átölelte. Több se kellett: a királylány emléke kitörlődött a gróf emlékezetéből.

A mór lány útnak eredt a homokbányától és egy kunyhóra bukkant. Egy öregasszonyt talált ott, aki megsajnálta, magához vette s ellátta mindenféle jóval. A lány megtudta, hogy a gróf egy gyönyörű szép hercegnőt készül feleségül venni. A menyegző

előestéjén a mór királylány megkérte az öregasszony fiát, vigye el a hétszínű lovacska a templom elé, az esketési szertartás színhelyére.

Így is történt: a vőlegény megérkezett kíséretével és elámult a pompás lovacska láttára, majd közelebb lépett, hogy jobban szemügyre vegye. A nyeregben ülő fiú így szólt:

*Száguldj, lovacska, száguldj
És ne feledd, miként szedd a lábad,
Mint a gróf, aki elfeledte
A mór király leányát.*

A vőlegénynek azonnal eszébe jutott minden, felbontotta eljegyzését és útnak indult. Felkutatta a mór királylányt, elvette feleségül, és boldogan éltek együtt.

FEHÉR RÓZSA

Algarve

Egy embert nagy szegénységre juttatott a balszerencse. Az ember gondosan nevelte gyermekét, így a fiú muzsikálni is tudott, nem is egy hangszerezen. A fiú világgá ment, hátba szerencséivel jár. Ment, mendegélt, és eljutott egy kastélyhoz, ahol szép muzsikát hallott. Bár éhes és szomjas volt, megállt és úgy hallgatta a zenét. A kastély ura meglátta az úton álldogáló legényt és megkérdezte, mi járatban van. A fiú elmondta, mennyire rajong a zenéért. A kastély ura behívatta magához, kíváncsi volt, muzsikus-e valóban a vándor.

A fiatalember felment a palotába, játszott hangszerein, sokkal szebben, mint a többi zenész. A kastély ura elbocsátotta zenészeit és megkérte a fiút, maradjon nála, hogy állandóan hallhassa játékát. A szerencsétlen zenészek bosszút forrallak: egyszer nyakon csípi és megölik a fiút! Az öreg tudomására jutott s védelmezte kedvencét: sosem hagyta magára. Úgy bánt vele, mintha a saját fia lenne; egész vagyonát rá akarta hagyni.

A zenész híre a királyi udvarhoz is eljutott, és a király elküldte egyik lovagját, hozza el a fiút néhány napra. Nem szívesen engedték el az ifjút, de hát a király kérését nem lehetett megtagadni. Az udvari ünnepeken a zenész nagyszerű játéka mindenkit elragadott.

Egyik este, alighogy lefeküdt, érezte, hogy valaki belépett a szobába s melléje feküdt. Kíváncsian lámpát gyújtott. A hölgy fejét – mert hölgy volt a látogató – álarc fedte. Amíg a fiú a királyi udvarban élt, a hölgy minden éjszaka meglátogatta. Az ifjú faggatta, fedje fel kilétét.

– Nem mondhatom meg, ki vagyok! Holnap, a templomban láthatsz, fehér rózsá lesz a számban.

A fiú mindezt elmesélte a lovagnak, aki fiának tekintette. A lovag emlékezett az elbocsátott zenészek gyűlöletére, csapdát gyanított, ezért elkísérte a fiút. A templom bejáratánál álltak meg: sorban jöttek az udvarhölgyek. A királynő mellett egy különcködéseiről közismert grófnő lépkedett; szájában fehér rózsá volt.

A grófnő meglátta a fiú mellett a lovagot, dühösen a földre dobta és széttaposta a virágot. A fiú a hölgyhöz lépett, megkérdezte, miért haragszik. Becsapta őt, mindent elmesélt a lovagnak – vélte a grófnő. A fiú kérdésére, hogy mit tegyen, mivel nyerheti vissza a szerelmét, a grófnő azt felelte: ölje meg a lovagot! Elvakultságában a fiú teljesítette a kérést. A király megtudta a szörnyű gyilkosságot és azonnal parancsot adott: a bűnöst akasszák fel! A grófnő a királyhoz rohant, elmesélte a történeteket és mindent magára vállalt. Esküdözött, hogy a fiú ártatlan, csupán a szenvedély hajtotta. A király megbocsátott:

– Ha már szerencsétlenné tetted a fiút, légy a felesége és próbáld boldoggá tenni.

A KIS BALTA

Ourilhe

Egy parasztnak volt egy lánya és hozzáadta egy falubeli legényhez. Az esküvő napján a mátkapár az öröm szülőkkel és sok-sok vendéggel ült asztalhoz. A házigazda ilyen szavakkal fordult a feleségéhez:

– Te, Mária, le kéne menni a pincébe borért, hadd igyanak eleget a vendégek.

Az asszony lement a pincébe és nagyon sokáig lent maradt. A paraszt felkelt az asztaltól, hogy megnézzé, nem történt-e az asszonynak valami baja. Leért a pincébe, hát ott állt a felesége s a tetőről lecsüngő kis baltát nézte.

– Mit csinálsz itt, asszony?

– Az jár az eszemben, ha már gyereke lesz a lányunknak, a gyerek lejön ide játszani, a balta könnyen a fejére eshet, meg is ölheti!

– Jól mondod. Szörnyű lenne, ha így történne! – és a férfi is a baltára meredt.

A menyasszonynak feltűnt, milyen soká térnek vissza szülei. Lement hozzájuk a pincébe és megkérdezte, mit csinálnak?

– Nézd, lányom, az járt az eszemben, hogyha már gyereked lesz, az lejön ide játszani, a balta könnyen a fejére eshet, meg is ölheti!

– Igazad van, anyám, ez valóban megtörténhet! – s a lány is a baltára meredt.

És így szép sorjában minden vendég lekerült a pincébe és a baltát bámulták.

Már csak a vőlegény maradt fenn, de végül ő is lement a pincébe; ám amikor a sok ostoba embert meglátta, futva elmenekült olyan vidékre, ahol kevesebb az ostoba ember.

Egy helyütt nagy sereg menekülő embert látott: az egyik fára mászott, a másik házfalra kapaszkodott, a harmadik ajtót-ablakot csukott – rettegés és félelem uralkodott mindenütt! Mintha a világ vége közeledne! Miért e rémület? – kérdezte a legény. Egy emberevő szörny jár arrafelé – magyarázták – és senki sem meri

megölni. A fiú nagy nevetésben tört ki, amikor meglátta, milyen szörnyeteg tartja rettegésben a lakosságot: egy pulyka volt! Az ifjú kijelentette, megöli az állatot, ha busásan megfizetik. Megölte a pulykát, tömérdek pénzt kapott, majd útra kelt más ország felé.

Olt az asszonyok és gyerekek nap felé fordított kosarakkal jártak- keltek. Mit csinálnak? – kérdezte. Azt felelték, napot fognak, hogy bevigyék a házakba, ugyanis hozzájuk se télen, se nyáron nem süt be a nap. A fiú azt mondta, a napol ugyan nem tudják megfogni, de ha jól megfizetik, ő hajlandó a házakba irányítani a napsugarakat. Az asszonyoktól rengeteg pénzt kapott, majd kiemelt néhány telőcserepet, s a házakba máris besütött a nap.

Más föld felé vette útját, bár eddig is elég bámulnivalót talált. Útközben egy asszonnyal találkozott, aki aranylánccal, szalaggal és virággal díszített egy disznót.

– Minek cicomázod úgy azt a disznót, hová akarod küldeni?

– Tudd meg: özvegy vagyok, ma van a férjem születésnapja, és keresek valakit, aki a disznót meg ezt a pénztárcát elvinné neki a Paradicsomba.

– Jókor találkoztunk, éppen arrafelé tartok.

Az asszony átadta a disznót és a pénztárcát. A fiút majd szétvetette az öröm, hiszen rengeteg pénzhez jutott. Úgy gondolta, a világból kivesztek az épeszű emberek, hát visszatér a menyasszonyához.

Útközben jajszó és segélykiállítás állította meg. Közelebb sietett, hát egy sereg embert látott egymás hegyén-hálán összegabalyodva.

– Mit kiabáltok? Miért nem kellek fel?

– Már három napja itt fekszünk, nem tudunk felállni, mert nem tudjuk, melyik a lábunk.

Felsegíti őket, mondta a fiú, ha jól megfizetik. Mind megígérte a pénzt. A fiú egy pásztorbottal megveregette az összegabalyodott lábukat, az emberek meg sorra felkiáltottak: „Jaj a lábam! Jaj a lábam!” – és egyenként talpra álltak. A fiú nagy halom pénzt kapott és gazdagon tért haza menyasszonyához.

A kis baltát leszedte a borospince falúról és boldogan élt feleségével.

LÓBŐR

Ourilhe

Élt egyszer egy özvegy király, volt neki három lánya. Újra meg akart nősülni. Megkérte egy nemes hölgy kezét, ám ezt a választ kapta tőle:

– Hát a leányaival mi lesz?

– A leányaimat, ha kell, akár még ma szélnek eresztem.

A király hazatért és e szavakkal fordult leányaihoz:

– Gyermekeim, készüljetek, olyasmit fogtok látni, ami még nem került szemetek elé: a Moncorvo-toronyhoz megyünk.

A leányok felkészültek és apjukkal elindultak. Megérkeztek a toronyhoz, s ott a király így szólt hozzájuk:

– Leányaim, ti maradjatok itt, amíg meglátogatom egyik barátomat; majd visszajövök értetek. – Ezzel elment s otthagya leányait. Az esküvő előtt küldött nekik ennivalót s gondoskodott róluk, de utána már nem törődött velük.

Egy napon, amikor már nem volt betevő falatjuk, megszólalt a legidősebb lány:

– Istenem, de éhes vagyok! Nincs mit lennünk, öljetek meg s egyetek meg. – Abban a pillanatban meg is halt.

Két nap múlva a második nővér került sorra: ugyanúgy beszélt, majd ő is meghalt. A legfiatalabb egyedül maradt. Felmászott a torony tetejére, a tengeren megpillantott egy hajót s kendőjével integetni kezdett. A matrózok jelentették a hajóskapitánynak, hogy valaki integet. A kapitány oda is ment érte. A leány magával vitte nővéreinek minden ruháját. Amikor a szárazföldre érkezett egy öregasszonnyal találkozott és megszólította:

– Segíts rajtam, öreganyám, mert bizony halálomon vagyok!

– Segítek rajtad, ha segítesz nekem vizet hordani abba a házba, ahová megyek.

– Aztán hová hordod a vizet?

– Király urunk palotájába.

A leány lóbőr-ruhát csináltatott és abban járt a palotába. Az udvarban emiatt Lóbőrnek hívták. Egyik este egy szolgáló így szólt

hozzá:

– Lóbőr, maradj itt ma este, bál lesz, s a király azt mondta, egymás után három bált rendez s a táncosok közül azt a hölgyet, aki legjobban megnyeri tetszését, gyűrűvel ajándékozza meg és feleségül veszi.

– Bánom is én, én csak az öreganyókéval járok.

Eltávozott, de este szépen felöltözködött, legidősebb nővére ruháját vette magára. Elment a bálba, s a király vele is táncolt. Másnap folytatta a vízfordást, és a szolga megismételte tegnapi kérését.

– Nekem ugyan jónak mondod! Én csak odamegyek, ahová az öreganyóka.

Este azonban felvette fiatalabb nővére ruháját s elment a bálba. Harmadnap a szolga ezt mondta:

– Lóbőr, gyere el a bálba, az utolsó napon, ma este adja át a gyűrűt a király annak a hölgynek, aki legjobban megtetszett neki. Tegnap is itt volt az a rejtélyes hölgy, a király csak vele táncolt; a többi dáma úgy elkeseredett, hogy azt mondja, nem érdemes eljönni, hiszen a király úgysem közülük választ.

– Mi közöm a bálozáshoz? Oda megyek, ahová az anyókám.

Estére felöltötte pompás ruháját, táncolt a királlyal, aki a tánc végén átnyújtotta a gyűrűt. Másnap a leány folytatta a szokásos vízfordást. A király megbetegedett, mert nem tudta, kinek adta a gyűrűt, és nem tudott a rejtélyes hölgyről semmit.

– A király nagyon beteg – mondta az ápolónő Lóbőrnek – mert szerelmes abba a hölgybe, akivel három este egymás után táncolt és nem tud róla semmit.

Az ápolónő tyúklevest vitt a királynak, s Lóbőr a királytól kapott gyűrűt észrevétlenül a levesbe dobta. Örült a király, amikor a gyűrűt megpillantotta; megkérdezte, hogy ki tette oda, de senki sem tudta. Kérdezte hát, ki forgolódott a leves körül, erre meg azt mondták: csak Lóbőr. A király magához hívatta és így szólt hozzá:

– Ki adta neked a gyűrűt?

– Hazamegyek, visszajövök és azután megmondom, ki volt. – Hazaért, felvette estélyi ruháját és így szólt a királyhoz:

– Felséges király uram! Most már megismer?

– Igen, neked adtam a gyűrűt.

– Én dobtam a gyűrűt a levesbe.

– Hogy lehet ez?

Lóbőr elmesélte egész történetét A király nem engedte vissza az anyókához, hanem feleségül vette.

SZÉPLEÁNY

Ourilhe

A városban lakott egy kereskedő; hajói a tengert járták. Egy alkalommal azonban több hajója elsüllyedt, s a kereskedőt nagy anyagi veszteség érte. Nagyon el szomorodott, mert nem folytathatta kényelmes életét a városban. Vidéken volt egy kis földje, ezért így szólt feleségéhez és leányaihoz:

– Nincs mit tennünk, húzzuk meg magunkat kis földünkön, itt már nem élhetnénk a régi fényűzésben, s ellenségeink kigúnyolnának.

Felesége és egyik leánya helyeselt, de a másik két leánya keserves könnyekre fakadt; végül mégis útra keltek. A legfiatalabb leány, Szépleány, szívesen ment falura. Folyton dalolt, dolgozott a konyhában, s mezítláb vitt fűvet a marháknak, míg két nővére a szobába zárkózott és mást sem tett, csak sírt. Ha apjuk elment valahová, a két idősebb leány mindig kért valamit, csupán a legfiatalabb nem kívánt semmit. Egyszer az apa levelet kapott egy barátjától; megtudta, hogy hajók érkeztek a kikötőbe, s jó lenne, ha megnézné, hátha az ő régi hajói kerültek elő. Útra is kelt egyik szolgájával, hogy megnézzze, miféle hajók érkeztek. Indulása előtt idősebb leányai azt mondták, ha valóban az ő hajói, hozzon nekik mindenfélét.

– Nővéreid arra kérnek, hozzak nekik valamit – szólt az apa legkisebbik lányához – hát neked nem kell semmi?

– Én is szeretnék valamit: hozd el nekem a legszebb kertből a legszebb virágot!

Az apa-elindult s megérkezett a városba. Megnézte a hajókat, látta, hogy nem az övéi, így hát üres zsebbel továbbállt. Egy dombon utolérte az este. Fényt pillantott meg, arrafelé vette az útját, hátha kaphat szállást. Egy nagy házhoz ért és bekopogott az ajtón. Választ nem kapott. Megint kopogott, de ismét eredménytelenül.

– Menj a hátsó kapuhoz – mondta szolgájának – hátha találsz ott valakit.

A fiú nemsokára visszatért:

– Nagy világosság van ott bent; lovakat láttam, abrakot esznek, de embernek nyoma sincs.

Az ember az istállóba vezettette lovát, majd szolgájával belépett a konyhába. Ott maguknak is találtak harapnivalót; igen éhesek voltak, hát jól belaktak. Ekkor, mintha súlyos láncokat csörgetne, közeledett a házhoz valami. Egyszerre csak eléjük toppant a zajt okozó különös, csúszó-mászó állat és így szólt:

– Jó estét.

Az ijedtségtől reszketett a lábuk, amikor felálltak és magyarázkodtak:

– Jó szándékkal jöttünk, azért tértünk be, mert másutt nem találtunk szállási meg élelmet.

– Maradjatok csak s egyetek. – Egy pillanatig várt, majd így folytatta: – Aztán csak feküdjetek le, én is megyek, az istállóban alszom. – Végigvonszolta magát a konyhán, majd eltűnt.

Másnap az ember kilépett a kertbe s úgy találta, soha életében nem látott ilyen szép kertet:

– Ha már két nagyobb leányomnak nem vihetek semmit, legalább Szépleánynak viszek egy szál virágot. – Éppen le akarta szakítani a virágot, de a csúszómászó rátámadt:

– Te rabló! Befogadtalak a házamba és most leszednéd a táplálékomat! Tudhatnád, hogy én csak rózsát eszem!

– Rosszul tettem, bizony rosszul – védekezett az ember. – De otthon egyik leányom arra kért, vigyem el neki a legszebb virágot, amelyet útközben látok. Ha már a másik kettőnek nem vihetek semmit, gondoltam, legalább egy szál virágot viszek. De ha úgy akarod, lemondok róla.

– Nem, vidd csak el, és ha azt a leányt idehozod nekem, gazdaggá teszek.

Az ember szomorúan útra kelt, bántotta, hogy hajóit sem találta meg és semmit sem vihetett haza. Csupán Szépleánynak vitt egy szál virágot.

A leány, amikor meglátta, örömeiben felkiáltott:

– Ó, be szép virág! Hol találtad, apám?

Apja elmondta, hogyan szerezte.

– Apám, meg akarom nézni azt a kertet – mondta a leány.

– De a csúszómászó beszél ám, azt mondta, ő is szeretne látni téged.

– Hát akkor menjünk.

El is mentek. Amint a leány meglátta a csúszómászt, kijelentette:

– Apám, én itt maradok a csúszómászonál, nagyon szépnek találom!

Az apa, bár szomorúan, otthagyta leányát. Telt-múlt az idő, s egyszer csak a lány így szólt a házigazdához:

– Kedves csúszómászó! Elengednél, hogy meglátogassam a szüleimet?

– Nem, nem mehetsz el, apád jöjjön ide.

Az apa eljött s kérte a csúszómászt:

– Elvinném a leányomat.

– Ne vidd el, különben meghalok. Hanem menj ahhoz az ajtóhoz, nyisd ki s végy magadhoz annyi kincset, amennyit csak bírsz, s add férjhez a lányaidat.

Kíváncsi volt-e az apa többet?

Egy napon a csúszómászó így szólt Szépleányhoz:

– Legidősebb nővéred férjhez megy; szeretnéd látni? Ha igen, menj az ajtóhoz és nyisd ki. ,

A leány kinyitotta s látta nővérét szüleivel és vőlegényével.

– Engedj el, hadd lássam a sógoromat!

– Elengednélek, de nem jössz vissza.

– Bizony visszajövök. Csak három napot kérek; másfél nap oda, másfél nap vissza.

– Ha három napon belül nem térsz vissza, meghalok.

A leány elment. A harmadik nap végén megérkezett, de egy keveset késett. Belepett a kertbe: ott feküdt a haldokló csúszómászó. A leány leborult melléje és sírva fakadt:

– Kedves csúszómászó!

A csúszómászó utolsót lélegzett, s a leány e szavakkal búcsúzott tőle:

– Szegénykém meghalt, még utoljára megcsókolom. – Megcsókolta, s a haldokló abban a pillanatban szép szál fiatalemberré változott. Az elvarázsolt királyfi – mert az volt – ezután feleségül vette Szépleányt.

A NYÚL MEG A MACSKA

Foz de Douro

Egyszer a macska meg a nyúl elhatározta, hogy együtt sétálnak egy kicsit. Az erdő széléhez érve a macska azt mondta a nyúlnak, járják be az erdőt. Megegyeztek és elindultak. Megláttak egy fenyőfát, és a nyúl így szólt:

– Te macska, nagy legénynek tartod magad, hát lássuk, keltőnk közül ki jut fel hamarább a fenyőfa hegyébe.

– Nosza, rajta!

A macska ért fel elsőnek, S a nyúl dühében levágott egy darabot a macska farkából.

A macska sírva fakadt:

– Nyúl, add vissza a farkamat.

– Nem adom, csak ha szerzel nekem tejet.

Egy réthez értek s ott egy tehenet találtak. A macska így szólt hozzá:

– Tehén, adj tejet, hogy odaadjam a nyúlnak és visszakapjam a farkamat.

– Adok tejet, ha szerzel nekem füvet.

A macska tovább ment és megpillantva egy szép legelőt, megszólította:

– Legelő, adj füvet, hogy a tehennek adjam, így a tehéntől tejet szerzek a nyúlnak, az meg ezért visszaadja a farkamat.

– Adok füvet, ha szerzel nekem vizet.

A macska tovább ment és meglátott egy árkot:

– Adj vizet, hogy odaadjam a legelőnek, ezért tőle füvet kapok, a tehéntől tejet szerzek a nyúlnak, az meg ezért visszaadja a farkamat.

– Adok neked eleget, bár alaposan kiapadtam, ha szerzesz egy kapát, hogy elegyengessék a medremet,

Elment a macska a kovácshoz:

– Kovács, csinálj nekem egy kapát, hogy az ároknak adjam, az majd vizet juttat a legelőnek, hogy a legelő füvet adjon; a fűért a

tehéntől tejet szerzek a nyúlnak, az meg ezért visszaadja a farkamat.

– Jól van, csinállok kapát, ha hozol nekem cipőt, mert a régit már elkoptattam.

A macska tovább ment és találkozott egy vargával.

– Varga, csinálj nekem cipőt, hogy a kovácsnak adjam, őtőle majd kapát kapok, azt az ároknak adom, az vizet juttat a legelőnek, hogy a legelő füvet adjon; ezért a tehéntől tejet szerzek a nyúlnak, az meg ezért visszaadja a farkamat.

– Jól van, csinállok cipőt, ha szerzel nekem két-három darab málét, mert az éhhalál környékez.

Találkozott a macska néhány paraszttal, akik a szérúbe indultak csépelni, és így szólt hozzájuk:

– Parasztok, adjatok kukoricát, hogy a vargának adjam, őtőle cipőt szerzek a kovácsnak, attól majd kapát kapok, hogy az ároknak adjam, az majd vizet juttat a legelőnek, hogy a legelő füvet adjon; ezért a tehéntől tejet szerzek a nyúlnak, az meg ezért visszaadja a farkamat.

De a parasztok a cséphadaróval agyonverték a macskát is, meg a nyulat is.

LUSTA JÁNOS

Foz de Douro

Élt egyszer egy asszony, volt neki egy fia. A fiú már tizenöt éves is elmúlt, de még mindig ölben vitték – ezért elnevezték Lusta Jánosnak. Egyszer néhány gyerek arra járt és hívták, menjen velük rőzséért. János azt válaszolta, ha lovon mehet, velük tart. Az egyik fiú felemelte és a nyakában vitte. Megérkeztek az erdőbe és hizlalták, fogjon neki, gyűjtsön ő is rőzsét magának. A fiúk megrakodva tértek vissza Lusta Jánoshoz, de ő még mindig ugyanott üldögélt. Így a többi kötött neki egy nyalábra valót, ő aztán szétvetett lábbal ráült a kötegre s így beszélt:

– Csak akkor megyek haza, ha valaki hazavisz a hátán.

A fiúk elindultak nélküle, az anyjának megmondták, hogy otthagyták. Három teljes napig ottmaradt. A lába előtt egy patak csordogált, Egyszer csak aprócska hal ugrott a vízből a térdére. A fiú nem törődött a hallal, az visszaugrott a patakba. Később ismét a térdére ugrott és várta, a fiú megfogja-e. Aztán így szólt:

– Az isten szerelmére, János, fogj meg és hajíts a vízbe. Ezek után, ha valamit kívánsz, szorítsd félig ökölbe a jobb kezedet és mondd: „Halacska! Isteni hatalmadra és jóságodra kérlek, vigyél ide vagy amoda, add nekem ezt vagy azt” – és én mindent megteszek neked.

A fiú mindjárt megkérte a halat, szállítsa haza őt a rőzsével együtt.

A rőzsecsomó, Jánossal a hátán, tüstént, megindult. Hazafelé menet egy palotához értek, egyik ablakában egy hercegnő állt.

– Halacska, isteni hatalmadra és jóságodra kérlek, legyen fia tőlem a hercegnőnek, de úgy, hogy hozzá se érjek.

Kilenc hónap múlva a hercegnő fiút hozott a világra, s a gyerek jobb keze ökölbe szorult. Nagyot nézett a király, amikor leányának gyermeke született. Fűt-fát faggatott, ki lehet az apja. Ám senki sem tudta megmondani, ezért magához hívatta Lusta Jánost. Egy szolga elment Lusta János házához és kopogtál ott. János kérdésére a szolga elmondta, hogy a király hívatja. Lusta János így szólt:

– Egy királyi szolga Lusta János házában?! Csak jó hír lehel! Jól van, elmegyek, ha lovon viszel.

A szolga megjelent a lóval:

– Ül fel, János.

– A lóig vigyél az öledben. – A szolga úgy is tett. Megérkeztek a palotához, s a szolga így szólt:

– János, menj fel, a király vár.

– Ha öledben felviszel a lépcsőn, akkor megyek.

Mit tehetett a szolga? Ölbe kapta.

– Szeretném, ha megmondanád – szólt a király – kinek a fia leányom gyermeke, és mi van összeszorított jobbában.

– Halacska, isteni hatalmadra és jószágodra kérlek, nyisd ki a kisfiú markát. – A kisfiú ökle kinyílt és tenyerében egy papírdarab volt ezzel a szöveggel: „Az én apám Lusta János.”

A király elolvasta és rögtön parancsot adott: készítsenek egy hordót és tegyék bele a királylányt a fiával meg Lusta Jánossal együtt. A királyné egy kis zacskó kétszersültet adott leányának, hogy a tengeren azzal etesse a kisfiút, a király pedig egy fáklyát adott. A hordót India közelében a vízbe dobatta.

A királylány kétszersültet nyújtott a kisfiúnak, de Lusta János elvette.

– Ne nyúlj hozzá – méltatlankodott a fiatal anya – ez a gyereké, mi felnőttek vagyunk, megvagyunk nélküle.

– Gyereké vagy nem gyereké, én is kisfiú vagyok.

A nyílt tengeren Lusta János arra kérte a halacskát, helyezze őket a szárazföldre, majd hogy nyissa fel a hordót s adjon neki új ruhát. A királylánynak pedig ezt mondta:

– Maradj itt, amíg ruhát és kocsit szerzek, hogy te is elhagyd a hordót. – Azután elment.

A lány könnyekre fakadt, sorsát siratta: azt hitte, János végleg elhagyta. Lusta az apósa palotájához ért és kinn a téren ismét előhívta a halacskát:

– Isteni hatalmadra és jószágodra kérlek, tüstént állíts ide egy palotát s adj egy kocsit meg ruhát, hogy elhozhassam a királylányt.

Azután a királylánnyal megérkezett a palotához; homlokzatára a halacska már odaírta Lusta Jánosnak a palota urának nevét.

Egy napon a király sétára indult s meglátta a feliratot: „Lusta János?! Hál, én elűztem őt, más ilyen nevű ember nem volt itt, vajon ki lehel?” A palota őrségétől engedélyt kért, meg akarta tekinteni az épületet. Az őr jelentette Lusta Jánosnak, ő pedig parancsot adott, azonnal engedjék be a látogatót. A király nem ismerte fel a fiút, de ő megismerte vendégét. Lusta János megmutatta neki a palotát, majd egy almafához vezette, amelyen hét aranyalma függött. János a király előtt megolvasta a gyümölcsöket Sétált egyet majd visszatért a fához, amelyen már csak hat alma függött. Kiforgatta a kertészek zsebét majd a király zsebébe nyúlt és megtalálta a hetedik aranyalmát. Lecsukatta a tolvajt, s a király nyolc napig tömlőcben sínylődött A nyolcadik napon Lusta János, a királylány s a királyné meglátogatta.

– Emlékszel? – kérdezte Lusta János. – Engem, leányodat és unokádat India környékén a vízbe dobattál! Megtehetném veled én is, de megbocsájtok neked.

A kibékülés után Lusta János feleségül vette a királylányt és nagyon boldogan éltek.

A TOJÁS MEG A GYÉMÁNT

Porto

Egy asszony együtt élt két lányával. Az egyik mostohalány volt, ennek mindig a konyhában kellett robotolnia. A másik lány ezalatt kényelmesen, naphosszat fennhéjázva üldögélt az ablakban. Egyszer a ház előtt elhaladt egy öregasszony és alamizsnát kért.

– Tűnj el, vén banya, nincs kenyér a háznál! – válaszolta a büszke lány.

A másik lány így felelt:

– Ezen a tojáson kívül mást nem adhatok, épp az imént tojta a tyúk.

Az öregasszony átvette a tojást, feltörte s a közepéből kivett egy gyémántot. Átadta a kislánynak:

– Ez a kő mindig a nyakadban legyen, amíg viseled, boldog leszel.

A kislány a nyakába akasztotta a drágakövet. Irigy nővére is hozott egy tojást és az öregasszony felé nyújtotta. A koldus megkérte, törje fel: a szétfröccsenő záptojás bűzös leve végigcsorgott a lány kezén-arcán. Azután az öregasszony elment.

Történt egyszer, begy arra járt a király, meglátta a nyakékes lányt és oly szépnek találta, hogy azonnal belészeretett. A király magához hívatta, majd feleségül vette. Királynő lett hát a mostohalányból.

Mostohaanya és nővére is szeretett volna a palotában lakni, és ő jószívűen befogadta őket. Egyszer a királynak csatába kellett mennie és hosszú időre magára hagyta feleségét. A mostoha rájött a drágakő hatalmára, és lányával együtt azon törte fejét, hogyan kaparintsa meg. Egy napon a fürdőből kilépő királynőre nővére borította a törülközőt és közben észrevétlenül magához vette a nyakéket. A királynő kétségbeesett, amikor látta, hogy a gyémánt elveszett.

A mostoha meg a lánya azonnal elhagyta a palotát, s a csatatérre sietett a királyhoz; a lány azt gondolta, hogy a király most őt veszi feleségül. Útközben lepihentek és elaludtak. Egy sas repült arra, megpillantotta a csillogó drágakövet, lecsapott és bekapta. Az

asszonyok folytatták útjukat, a király sátrához értek, de még mindig nem vették észre, hogy az ékszer eltűnt. Engedélyt kértek a belépésre, és a lány azt üzentte, hogy a királynő van itt, nagyon vágyódik a férje után. A király, amint meglátta, megvesszőztette és kidobatta őket. A lány ekkor vette észre, hogy az ékszer nincs a nyakán, és anyjával együtt futva elmenekült.

A király hazatért a palotájába, a királynő eléje jött, de nem volt rajta az ékszer, ezért a férje nem ismerte meg:

– Ez is olyan ostoba, mint a többi! – mondta és elkergette feleségét.

A lány visszatért a palotába, de már csak konyhalánynak vették fel. A király esküvői lakomájára készülődött az udvar; a konyhalány egy sast szeletelt és a madár begyében megtalálta a gyémántot. Eltette az ékszert, engedélyt kért a konyhamestertől, hogy ő is felszolgálhasson. Nyakába akasztotta a drágakövet s így lépett az ebédlőbe. A király abban a pillanatban felismerte; faggatta, hogyan lett belőle konyhalány. A lány mindent elmeséli, a király pedig jobbára ültette. A másik hercegnő elment világgá.

A PÚPOSOK

Porto

Élt egyszer két púpos ember, igen jó barátok voltak. Egy napon az egyik eltévedt az úton s az erdő közepén táncoló boszorkányok közé jutott.

– Csütörtök, péntek és szombat között – mondogatták a boszorkányok.

A púpos közelebb lépett hozzájuk, sok ennivalót látott náluk, ezért ő is rákezdte:

– Csütörtök, péntek és szombat között.

A boszorkányok sok ennivalót adtak neki és megtáncoltatták. Éjfél előtt ezt kérdezgették egymástól:

– Mit adjunk ennek az embernek, most, hogy már el kell mennünk?

– Sok pénzt adjunk neki!

– Vegyük le a púpját!

Mindkét dolog teljesült, s az ember hazatért. A másik púpos otthon kifaggatta, hogyan történt mindez. Barátja elmesélte az esetet és elmondta, hol van az az erdő. Az erdőben a másik púpos is látta a boszorkányok táncát. Meghallotta éneküket és ő is rákezdte:

– Csütörtök, péntek és szombat között. – De még ezt is hozzátette: – Ha kell, még vasárnap is.

A boszorkányok nem szerették, ha vasárnapról beszélnek előttük, nekitámadtak a púposnak és jól ellátták a baját.

– Mi történjék ezzel az emberrel?

– Rakjuk rá a másik ember púpját!

Így a púpos két púppal hagyta el az erdőt.

A HÁROM FIVÉR

Airão

Egy embernek volt három fia, az egyik édesfia volt, a másik kettőt a felesége hozta magával. Mindegyik szülő a maga gyermekét kedvelte jobban és a magáéra akarta hagyni örökségét. Történt pedig, hogy a szülők végrendelet nélkül haltak meg. A fivérek nem tudták, kire maradt a vagyon, ezért elmentek a városba, hogy felkeressék a bírót. Útközben egy siető emberrel találkoztak.

– Fiatalurak, nem látták errefelé a szamaramat? – kérdezte az ember.

A fivérek azt válaszolták, nem látták, majd nevetve folytatták:

– Szamarat nem láttunk, de egy ferde farkú, félvak öszvérrel találkoztunk.

– Bitangok, ne tréfáljatok, éppen azt keresem. Azonnal kerítsétek elő az állatot!

Veszekedni kezdtek, végül felkerekedtek és bementek a városba a bíróhoz. A férfi elmondta panaszát, a bíró gyanakodott a három fivérre, faggatta őket, s az egyik fivér így válaszolt:

– Tudja, bíró úr, mi nem láttunk öszvért: ez az ember azt kérdezte tőlünk, láttunk-e szamarat, mi azt feleltük, hogy nem. Csak azt tudjuk, hogy öszvér haladt az úton.

– De hát honnan tudjátok, ha nem láttátok?

– Az úton patanyomokat láttunk, s a hátsó lábak előre kerültek, mint a mellső lábak. Így az öszvérek járnak, hát ebből gondoltuk, hogy öszvér haladt az úton.

– De honnan tudjátok, hogy ferde farkú, ha nem láttátok?

– A nyomokat ugyanis egy harmatos árpa vetésen láttuk, de a nyomok mentén, egyik oldalon, az árpa nem volt harmatos, nyilván az öszvér farka septe le.

– Hát azt honnan tudjátok, hogy fél szemére vak volt?

– Mert a vetésen, amikor áthaladt, csak az egyik oldalon legelte le az árpát, ezért gondoljuk, hogy csak félszeme volt.

A bíró a három fivért elküldte s az eljárási költségeket az emberrel fizettette meg. A fivérek később visszatértek a bíróhoz s

elmondták az örökség szétosztásának vitáját, amiért a városba jöttek. A bíró az imént látta, hogy a fivérek jóeszűek, mégsem értik meg egymást, hát így szólt:

– Gyertek holnap a házamba, meghívlak benneteket nyúllevesre; akkor megtudjátok az ítéletet.

A három fivér másnap reménykedve ment a bíró házához. Asztalhoz ültek, hozták a nyúllevest, s a fivérek mindent megettek, még az ajkukat is megnyalták.

– Na, hogy ízlett a nyúl?

– Nem nyúl volt az, hanem kutya – mondta az egyik.

– Honnan tudod?

– Csontot dobtam a kutyának, s nem kellett neki, hiszen a kutyák nem eszik meg egymást.

A bíró bevallotta, hogy a fiúnak igaza van, végül így szólt:

– Szerintem azé az örökség, aki elmegy apja sírjához és kést döf a halott mellébe.

– Én megyek, én megyek! – kiáltotta a két fiatalabb.

A legidősebb megrettenve kijelentette:

– Ilyesmit már nem tennék, inkább nem kell az örökség.

A bíró kijelentette: ő az igazi fiú, s az ő nevére írta az örökséget.

A HÁROM GAZDA

Airão

Egy legény szolgának szegődött egy parasztházhoz. Este, vacsoraidejében, egy tányér levest raktak elébe. A fiú így szólt:

- Gazduram, meleg a leves!
- Hát csak fújjad!

Másnap a fiú elbúcsúzott, hisz nem maradhatott olyan háznál, ahol még az evéshez sem jut elég idő. Másik parasztháznál jelentkezett. Minden ugyanúgy történt. Behozták a levest, a fiú így beszélt:

- Gazduram, meleg a leves!
- Várj, majd kihűl.

A fiú elhatározta, ezt a házat is elhagyja, bár itt legalább időt adnak az evéshez. Másnap elment s egy harmadik gazdához szegődött. A vacsoránál a legény ezt mondta:

- Gazduram, meleg a leves!
- Hát apríts bele kenyeret!

A fiú azt mondta magában, itt marad, ez a ház való őneki.

A BÜVÉSZMESTER

Azori-szigetek

Egy apának volt három fia. Kettő közülük földműves volt, a harmadik többféle mesterséget tanult. Egyszer a két idősebb fivér így szólt az apjához:

– Azért dolgoztunk, hogy apánk jól élhessen, de öcsénk naphosszat itthon ténfereg. Most már azonban meg kell mutatnia, mit tanult

A legfiatalabb megkérte apját, adja neki a vadászkutyapórázt.

– Vadászkutya lesz belőlem. Apám, hozzon magával egy szíjat meg egy rudat, arra akasztjuk az elfogott nyulakat. Aztán elmegyünk majd a kereskedő háza előtt, aki nagy vadásznak tartja magát

Az apa a kutyává alakult fiúra helyezte a pórázt és vadászatra indult. Rengeteg nyulat fogtak; az ember rúdra kötözte a zsákmányt és hazafelé indult a kutyával. A kereskedő megállította őket:

– Jóember! Csak kutyával ennyi vadat fogtál?

– Igen, uram.

– Megveszem a kutyát.

– Csak száz milréisért adom.

– Rendben van, a kutya az enyém.

Leszámolta a pénzt. A kutya a kereskedőnél maradt, s az apa továbbállt. Nemsokára útra kelt a kereskedő is, hogy kutyáját kipróbálja a mezőn. A kutya egy nyúl után eredt és a magaslaton húzódó bokrok közé bújt, majd jó messze előmászott. Körmével letépte nyakörvét s visszaváltozott emberré.

Az odaérkező kereskedő érdeklődött :

– Nem láttál errefelé egy vadászkutyát?

– Nem láttam, de hallottam valami zajt a sűrűből, lehet, hogy az állat nem tud onnét kimászni.

Így a kereskedő nem csupán pénzét, hanem kutyáját is elvesztette.

A fiú odahaza így szólt az apjához:

– Most vásárolj egy zablát, és én lóvá változom.

Az apa teljesítette kérését. A ló hálán aztán végiglovagolta az egész várost. A párizsi Bűvészmester azonnal felismerte a ló értékét és mindenáron meg akarta szerezni. Hatalmas összeget fizetett érte, majd bekötötte az istállóba; a zablát nem vette le róla, így a ló nem tudott abrakolni.

A Bűvészmester figyelmeztette leányait, ne menjenek az istállóhoz. Alighogy eltávozott, a három nővér így beszélt:

– Gyerünk, nézzük meg, mi van az istállóban.

Odamentek s egy pompás, szépídomú lovat láttak. Észrevették, hogy nincs előtte abrak.

– Szegényke, szedjük le a zabláját és nézzük meg, hogyan eszik.

Levették a lóról a szerszámot, és az állat „Madár legyenek!” kiáltással kirepült az ablakon. Az úton találkozott a Mesterrel, aki felismerte a madarat s felkiáltott: „Sas legyenek!”, s a menekülő madár után szállt.

A sas már majdnem utolérte, amikor a madár így szólt:

– Gyűrű legyenek! – és lezuhant a tengerbe. Egy hal azonnal bekapta. A hal elúszott arról a vidékről és távoli országba jutott; ott egy halász kifogta és zsákmányát a királyi udvarban adta el. A királylány is a konyhában volt, amikor a halat felvágták, és gyomrában megpillantotta a gyűrűt. A konyhalány lemosta s átnyújtotta a királylánynak. A gyűrű szebb volt a lány valamennyi ékszerénél. Lefekvéskor a királylány lehúzta ujjáról s egy székre helyezte. Éjjel az ékszer emberré változott és megszólította a királylányt. A lány ugyancsak megijedt és apját, a királyt hívta segítségül. Mire a király odaért, a fiatalember már hangyává alakult, és nyoma sem volt. Ez három éjszaka megismétlődött. Harmadik alkalommal a fiú bevallotta a királylánynak:

– Én vagyok az ékszer, amit kezeden viselsz. Azt is meg kell mondanom, hogy apád, a király, súlyos beteg, és az orvosok nem tudják meggyógyítani. Csupán egy ember segíthet rajta, a párizsi Bűvészmester. De ő nem fogad el pénzt vagy akármilyen ékszert. Azt a gyűrűt kéri jutalmul, amit a kezeden viselsz. Ne tedd a Mester kezébe, hanem ejtsd a földre.

A lány a fiatalember szavai szerint cselekedett. Amikor az udvarban megtudták, hogy a király beteg, elhívták a Mestert, aki

ragaszkodott a gyűrűhöz. A kiráylány bosszankodva a földhöz vágta az ékszeret.

– Köles legyek! – szólt a gyűrű – s kölesként szétszóródott a padlón. A Mester tyúkká változott és csipegetni kezdte a kölest, de a kölesből hirtelen nagy állat lett: torkon ragadta és megölte a tyúkot. Utána visszaváltozott fiatalemberré és elmesélte történetét a királynak. mivel pedig az ő tanácsára sikerült a királyt meggyógyítani, elnyerte a kiráylány kezét, és boldogan éltek.

A KANÁSZ

Azori-szigetek

Volt egyszer egy gazda, aki a malacok őrzésére kanászt fogadott. Egy napon a kanász épp a legelő felé tartott, amikor eléje toppant egy ember:

– Add el ezt a hét malacot!

– Csak hatot adok, de a pénzen kívül a hat malac fülét és farkát is kérem.

Az üzletet nyélbe ütötték. A fiú megkapta a pénzt, és az ember ott helyben levágta a disznók fülét és farkát. A fiú egy mocsárhoz ment és az ingoványos talajba dugta a füleket, farkakat. A hetedik malacot is félig a mocsárba nyomta. Utána nagy ordítózást csapott, gazdáját hívta, segítse a mocsárba süllyedő malacokat kihúzni. Rohant is a gazda, kihúzta volna az egyiket, de csak füle maradt a kezében. Félt, hátha elveszti minden malacát, és megkérte, a kanászt:

– Szaladj haza, kérd el az asszonytól a két ásót, azzal talán kiszedjük a malacokat.

A kanász tudta, hogy gazdájának van két zsák pénze, ezért így beszélt:

– A gazda azt üzeni, adja ide a két zsák pénzt.

Az asszony gyanakodott, de a kanász azt mondta, menjen ki az erkélyre, és onnan kiáltson a férjének, kell-e mindkettő.

– Mindkettő kell? – kérdezte az asszony.

– Igen, add oda mind a kettőt.

Az asszony átnyújtotta a fiúnak a két zsák pénzt. A fiú elinalt a zsákmánnyal és egy mellékútra tért. Meglátott egy őzt, megölte, kiszedte a belét és inge alá rejtette. Az úton szembe jött vele gazdájának egyik komája, és a fiú ekkor így szólt:

– Kivágom a beleimet.

Neki is látott: az őz beleit felaprította. A gazda eközben hazatért, és megtudta, hogy a kanász meglopta. Azonnal utána eredt, útközben találkozott a komájával, megkérdezte tőle, nem látta-e a fiút.

– Dehogynem, sőt azt is láttam, kivágta a beleit, mert gyorsabban akart futni – válaszolt a komája.

– Azt én is megteszem, hogy utolérjem.

A gazda belevágott beleibe és holtan rogyott össze. A fiú megtudta, visszatért gazdája házához és feleségül vette az özvegyasszonyt.

KUKORICASZEM TÖRTÉNETE

Bragança

Volt egyszer egy gyermektelen házaspár. Az asszony folyton imádkozott, bárcsak fia születne, nem bánja, ha csak akkora is, mint egy szem kukorica. Kilenc hónap múlva szült is egy csöppséget, valóban nem volt nagyobb egy kukoricaszemnél. Teltek-múltak az évek, a gyerek meg nem fejlődött, így hát aprócska maradt.

Kukoricaszem apja parasztember volt, és ha a földeken dolgozott, a vacsorát fiacskája vitte neki kosárban. A kisfiú olyan kicsi volt, hogy senki sem látta, ki viszi az úton az elemózsiás kosarat. Kinn a földön apja figyelmeztette: nehogy az ökrök lába alá kerüljön! Egyszer kivitte a vacsorát és utána játékból felmászott egy kukoricalevélre. Az egyik ökör valódi kukoricaszemnek nézte és lenyelte a gyereket. Apja hazafelé indult, de sehol sem találta fiát. Már-már feladta a reményt, de az ökör hasából hangokat hallott: a fiú kiáltozta, hogy az ökör lenyelte, és most a jószág gyomrában van. A kétségbeesett apa azonnal levágta az ökröt, kivágta beleit, de nem találta meg Kukoricaszemet. Végül mindent otthagyt. Éjszaka a hús szaga odacsalt egy farkast, az bekapta a belet, majd elosont. A farkasnak hascsikarása támadt, és Kukoricaszem így kiáltozott:

– Pizskos farkas! Pizskos farkas!

A rémült állal nem talált nyugtot, folyton rohangászott. Kukoricaszem pedig tovább ordította:

– Pizskos farkas! Pizskos farkas!

A teljesen megzavarodott farkas végül is elvégezte dolgát.

Kukoricaszem kiszabadult, egy közeli tócsában jól megmosdott és hazafelé indult. Útközben találkozott néhány emberrel; pénzes zsákokkal megrakott öszvéreket vezettek. Éppen meg akarta szólítani őket, de hirtelen előugrott néhány rabló, megölte az embereket és egy fenyőerdőbe, egy ház elé vezette az állatokat. Kukoricaszem ez egyik pénzes zsákba bújt és szintén a házba került. Odahaza a rablók asztalra borították a pénzt s számolgatták. Kukoricaszem az asztal alá bújt és így kiáltott:

– Ki ad nekem tíz réist? Ki ad nekem tíz réist?

A rablók annyira megijedtek, hogy hanyatt-homlok menekültek. Kukoricaszem a pénzt visszaöntötte a zsákokba, ráhelyezte a málhás állatokra és hazatért. Még nem hajnaladott, amikor odahaza kopogtatott.

– Ki az? – kérdezte az apja.

– Én vagyok, apám! Nyisd ki gyorsan!

Kukoricaszem elmesélte kalandjait, átadta apjának a pénzt meg az öszvéreket. Így lett egyszerre gazdag a szegény ember.

A SZEGÉNY MEG A GAZDAG ATYAFI

Lisszabon, Beira-Baixa

Egy faluban lakott két atyafi. Az egyiknek nem volt semmije, a másik pedig hiába volt gazdag, mindig balsiker üldözte. Azon a tájon az a szokás járta, hogy disznóöléskor egy sonkát kellett adni a plébánosnak. Ám a gazdag atyafi úgy szeretett volna disznót ölni, hogy ne kelljen másnak adnia, és elpanaszolta bánatát a szegény atyafinak. Ez azt tanácsolta neki, ölje le a disznót, tegye ki a kertbe, hajnalban vigye be a házba, másnap pedig mondja azt, hogy az éjszaka ellopták.

A gazdag örült a gondolatnak és a szegény atyafi ajánlata szerint cselekedett. Lefeküdt, hogy majd hajnalban behozza a kertből a levágott disznót. Ám a ravasz szegény ember éjszaka odament és ellopta. Másnap a gazdag észrevette a lopást és rohant a szegény atyafihoz, kétségbeesve mesélte a történeteket.

– Nagyszerű! Ugyan jól csinálja! Így kell mondani, akkor nem kell adnia a plébánosnak! – mondta a szegény atyafi, mintha elértette volna.

A gazdag atyafi egyre hajtogatta a magáét, a szegény pedig mindjobban nevetett, végül nagy hahotában tört ki. A gazdag látta a szegény atyafi értetlenségét és faképnél hagyta.

A szegény ember elégedetten mondta feleségének:

– Hát, asszony, ilyen módon még bort is szerzünk. Te, mintha előlem menekülnél, a gazdaghoz rohansz, ruhád alá rejtve iszákot viszel magaddal, s amíg én az atyafival vitatkozom, te a borospincébe futsz, megtöltöd az edényt és aztán a másik ajtón usgyi, hazarohansz.

Az asszony fejvesztve rohant az atyafihoz, kétségbeesetten kérte segítségét, védje meg, hiszen a férje meg akarja ölni. Az asszony, alighogy az utána iramodó férje hangját meghallotta, leszaladt a borospincébe; a gazdag atyafi csitítgatta a férjet, ezalatt az asszony megtöltötte az iszákot. Sajnos azonban zsinórt nem hozott magával s így nem tudta bekötözni a borostömlőt. Hirtelen ötlete támadt és így kiáltott:

– Ó, te iszákos, csak tudnám, hogyan zárjam el a bort előled!

A férje azonnal megértette és így kiáltott vissza:

– Te átkozott, mindjárt ott termék és felakasztlak a hajszaodra!

Az asszony ezt hallva, kibontotta haját és hajszaodjával bekötözte az iszákos száját. A teli edénnyel pedig hazarohant.

Így jutottak ingyen sonkához meg borhoz, és így csapták be a fősvény gazdagot

UTÓSZÓ

Portugália művelődéstörténetére erősen rányomja bélyegét az ország sajátos földrajzi helyzete. Az Ibéri-félsziget peremén elterülő államot Spanyolország közvetítésével nyugat-európai és mediterrán, dél felől pedig észak-afrikai arab kultúrák befolyásolták. Portugália az Atlanti-óceán fele tekintő legdélibb európai ország. A tenger közelsége csábította a portugál hajósok kalandvágyát és viszonylag fejlett hajózási tudományuk segítségével már a 12. és 13. században felfedező utakra keltek. A felfedezések és hódítások következtében Portugália az újkor elején nagyhatalommá vált: Afrikában, Amerikában és Ázsiában egyaránt sok gyarmattal rendelkezett.

A gyarmatosítás lendületében és a könnyű gazdagodás bővületében a portugálok – akár a spanyolok – elhanyagolták feudális kötöttségekkel amúgy is megnyomorított gazdasági és társadalmi életüket; Portugáliában késedelmes és lassú volt a polgári fejlődés, a parasztság pedig megrekedt a hűbéri-pátriárkális életformában. A portugál paraszt élete az utóbbi évszázadok során alig változott: a *lavrador* ma is, a fasiszta uralom idején is többnyire a hagyományos eljárásokkal műveli földjét, ápolja az olajfái vagy a paratölgyet. Hajléka, eszközei, szokásai – megannyi múltat idéző relikvia! Talán ennek köszönhető, hogy a népi kultúra hagyományos formái, különösen a népköltészet, a népdal (a híres *fado*) és a népi tánc olyan elevenen – ámbár erős nyugat-európai és afrikai hatásokkal – és olyan bőségben fennmaradnak.

Az első portugál népmeséket a múlt század közepe táján gyűjtötték. A korabeli német, angol, orosz stb., de különösen a spanyol gyűjtemények (a mozgalom egyik úttörője Maspons i Labrós) hatására a portugál kutatók is hozzáfogtak a népmesegyűjtéshez. Francisco Adolfo Coelho nagyobb gyűjteménye a múlt század 70-es éveiben jelent meg, és munkáját nemsokára Consiglieri Pedroso, majd José Leite de Vasconcellos művei követték. A portugál folklór-kutatás terén a legtöbbet Theóphilo Braga nyújtotta. A portugál szellemi élei kiváló vezéralakjának, a neves irodalomtörténésznek népmesegyűjteményei, népköltésszel

foglalkozó – a korabeli európai folklórkutatás eredményeit is magába foglaló – szakavatott tanulmányai a legjobb európai folkloristák közé emelik szerzőjüket.

Kötetünk meséit Coelho (*Contos populares portugueses*, Lisboa 1879), illetve Braga (*Contos tradicionaes do povo portuguez*, Porto 1883) könyvéből válogattuk. A gyűjtés helyét a mesecímek alatt közöljük. A két mű meseanyaga nem azonos értékű: az irodalomtörténész Braga nemegyszer modernizálja a gyűjtött mesék szövegét; Coelho nagyobb gondot fordít a szöveghűsége (ezt a meséiben található számos archaizmus is bizonyítja), de – amint a kötete előszavában is említi – néhány mesét csonkítva közöl: a szöveghez nem tett hozzá semmit, ám a „felesleges” ismétléseket kihagyta.

A nagyszerű portugál népköltés ismeretében jogos a kérdés: van-e valami „eredeti” a portugál népmesékben is? Erről H. Meier így ír: „... a portugál mesék nem önálló alkotások, hanem a nyugati mesekincs általános állagát alkotó motívumok újjáformálása és újszerű kombinálása útján születtek.” A portugál mesék „újszerűségét” főleg az archaikus elemeket tartalmazó mesék szerkezetében (coimbrai és ourilhei mesék), a sajátos motívumkeveredésben (Bábel tornya, Szépleány stb.), olykor a fordulatos meseszövésben és a jellegzetes portugál színfoltok gyakori felbukkanásában kell keresnünk.

BOGLÁR LAJOS

TARTALOM

A hét hazug
A hangya meg a hó
Fehér virág
A fehér nyulacska
A kanálfaragó
A macska farka
Pöttöm Jancsi
A felfuvalkodott csibe
Az örökség
Bábel tornya
A majom fája
Rabil
Az öreg Querecas
A Vagyon meg a Szerencse
Aranyhaj
A kétszínű lovacska
Fehér rózsza
A kis balta
Lóbőr
Szépleány
A nyúl meg a macska
Lusta János
A tojás meg a gyémánt
A púposok
A három fivér
A három gazda
A Bűvészmester
A kanász
Kukoricaszem története
A szegény meg a gazdag atyafi
Utószó

Réis: portugál aprópénz.

Ma a portugál 40 centavós pénzérme neve.

Régi portugál aranypénz.